

Dopad světové krize na finanční sektor v ČR

Miroslav Singer
viceguvernér, Česká národní banka

Czech & Slovak Professional Community
Praha, 20. července 2009

Osnova

- Světová krize a rizika dalšího vývoje
- Dopady krize na finanční sektor v ČR
- Zátěžové testy bankovního sektoru
- Dosavadní reakce centrální banky

Krize: nic nového pod sluncem

- Podstata krize je stále stejná: nadměrné žití na dluh $\Rightarrow$ nadspotřeba [akcelerátor-multiplikátor] $\Rightarrow$ nadvýroba $\Rightarrow$ přehřívání, bubliny na trzích aktiv $\Rightarrow$ odtržení od fundamentů $\Rightarrow$ (nespojité) korekce
- Významný rys stávající krize: dlouhodobý souběh mnoha faktorů (uvolněná měnová politika, nahromadění špatných úvěrů, finanční inovace, podcenění rizik, selhání finančních dohledů, politické zájmy, motivační schémata, aj.)
- Krize vznikla ve finančním sektoru vyspělých ekonomik a rychle přešla do krize reálné ekonomiky; v tomto pořadí byly koncipovány záchranné a stabilizační opatření vlád a centr. bank
- Pro většinu zemí světa (včetně nově se rozvíjejících trhů) je to „dovezená“ krize

Hloubka krize není náhodná, je vyústěním řady minulých chyb a špatných rozhodnutí

Protikrizové politiky: rizika

- Vlády a CB vyspělých zemí jsou v této krizi mimořádně aktivistické – často se koná pouze, „aby se konalo“
- Opomíjí se „pročišťující“ efekt krize
- Záchranným akcím často dominuje argument „too big to fail“ (mnohdy už je pozdě se ptát: „too big to exist“?)
- Hlavní riziko: neřeší se příčiny, ale tlumí se následky (pokládají se základy budoucí krize?)
- Nadměrné spoléhání na zásahy státu zvyšuje morální hazard systémově významných subjektů
- Masivní peněžní injekce mohou vyvolat inflaci
- Nesprávné načasování „exitu“ může vést k rozkmitání cyklu

Riziko nesprávného léčení krize je srovnatelné s riziky krize samotné

Proč by mohla být cesta k oživení

DLOUHÁ A OBTÍŽNÁ

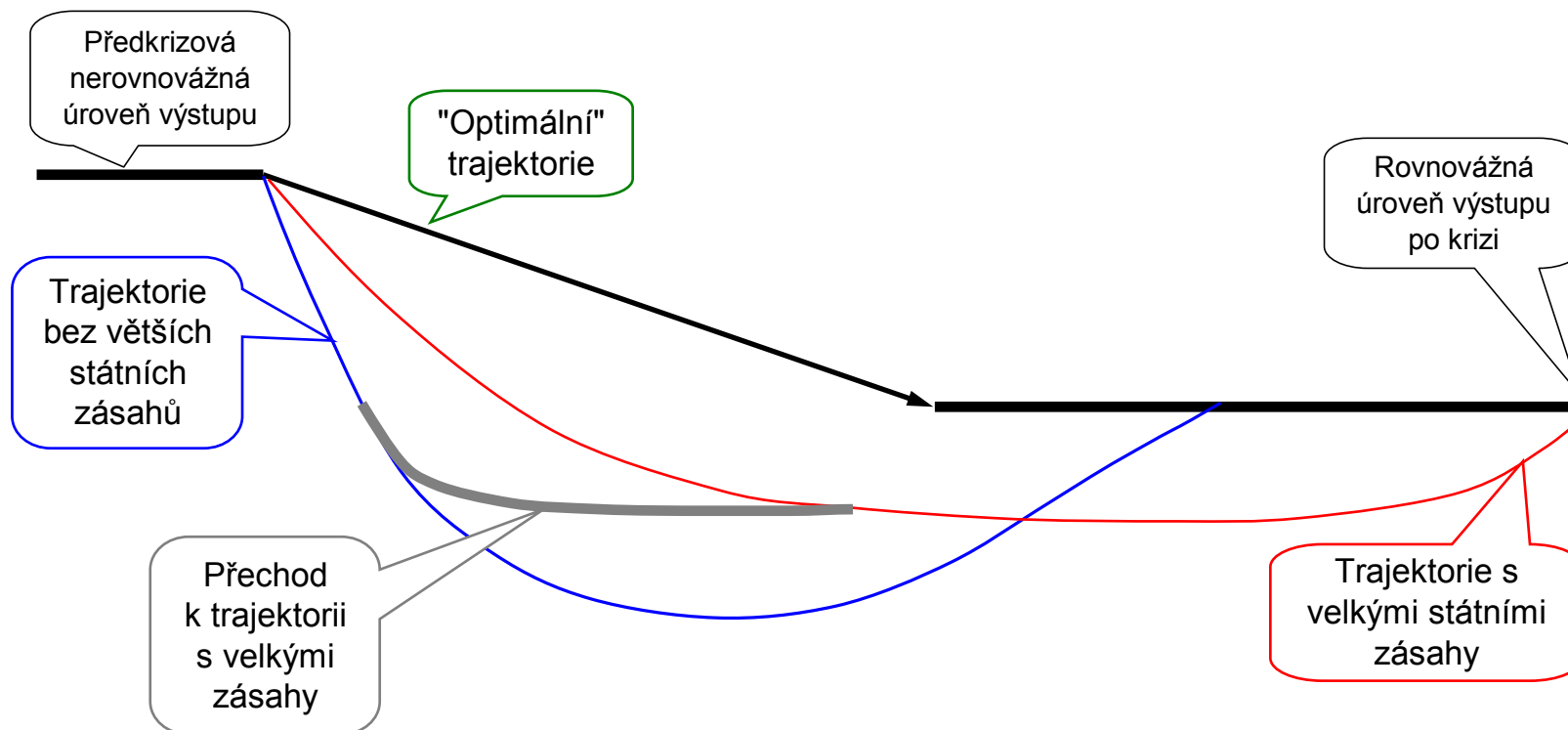
- Protože předchozí přehřívání ekonomik bylo dlouhodobé
- Protože finanční (a navíc synchronizované) krize bývají delší a hlubší než krize „obyčejné“
- Protože může existovat mnoho latentních problémů (kostlivců), o kterých ještě nic nevíme

KRÁTKÁ A „SNADNÁ“

- Protože nedávné fiskální a měnové stimuly jsou mohutné
- Protože krátkodobý politický zájem na oživení může převážit nad dlouhodobým zájmem mít zdravé ekonomiky („ať to stojí, co to stojí“)

Riziko na cestě k oživení: stimulační dopady státních zásahů se vyčerpají dříve, než odezní fundamentální příčiny krize ⇒ může následovat druhý pokles ekonomik (krize ve tvaru W)

Různé cesty z krize

Trajektorie oživení s velkými státními zásahy může být sice mělčí, ale bude pravděpodobně delší, než trajektorie bez velkých zásahů. Hypotéza: svět. ek. přechází na trajektorii s velkými státními zásahy

Rizika a úzká místa oživení

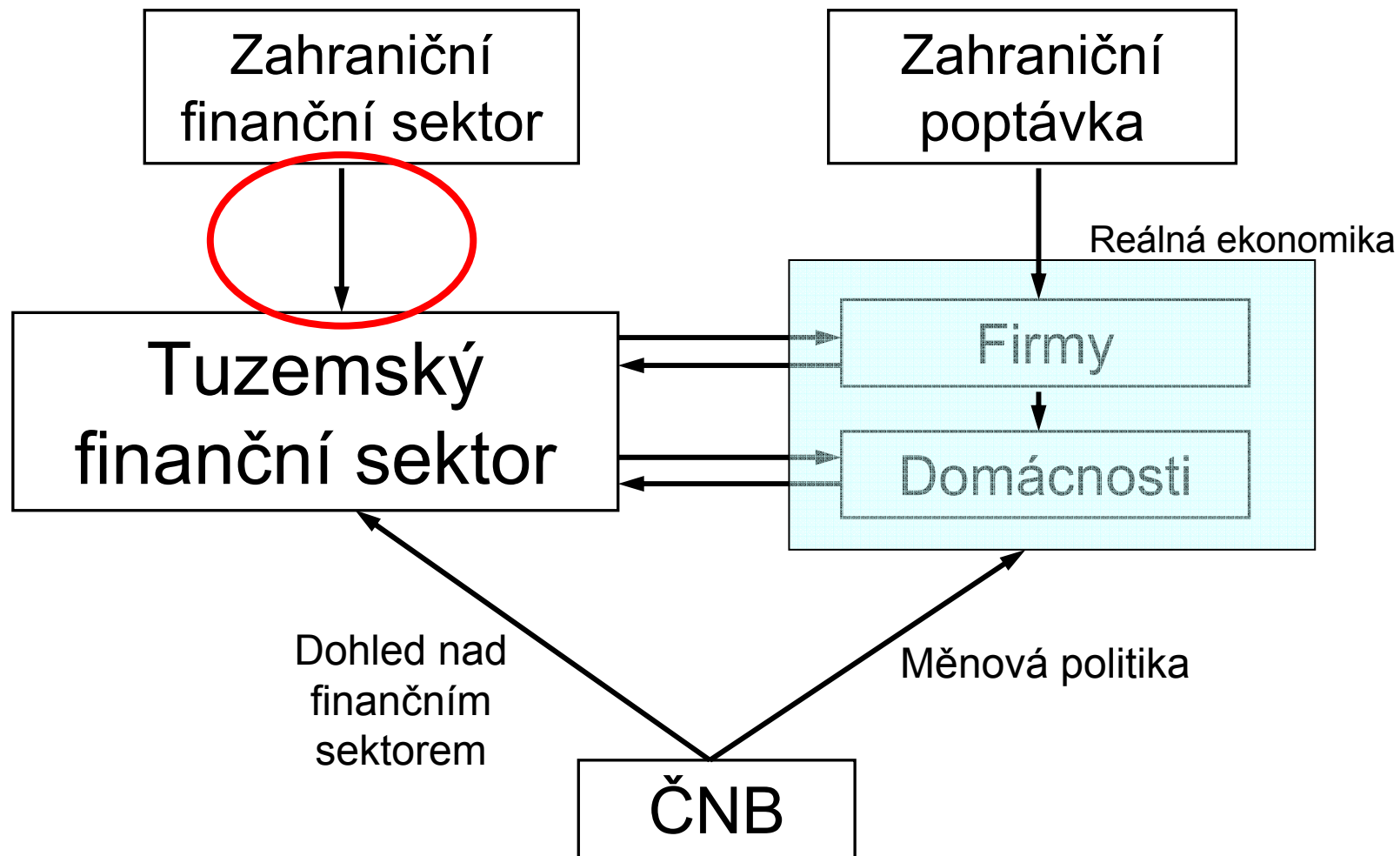
- Rychlý růst deficitů veřejných financí:
  - ◆ Růst úrokových sazeb $\Rightarrow$ crowding-out soukromých investic
  - ◆ Skokové zvýšení dluhu a nárůst úrokových plateb
  - ◆ Zúžení manévrovacího prostoru pro fiskální stabilizaci
- Aktivace krizových zpětných vazeb:
  - ◆ Nezaměstnanost $\Rightarrow$ odklad oživení ze strany poptávky
  - ◆ Bankovní sektor $\Rightarrow$ opětovný nárůst nejistot a nedůvěry
- I mírnější záporný růst ekonomik, bude-li dlouhodobý, může být pro finanční sektor velmi škodlivý

Množí se náznaky možného zlepšování vyhlídek na oživení; nejistoty jsou však nadále značné

Dopady krize na finanční sektor v ČR

Struktura dopadů

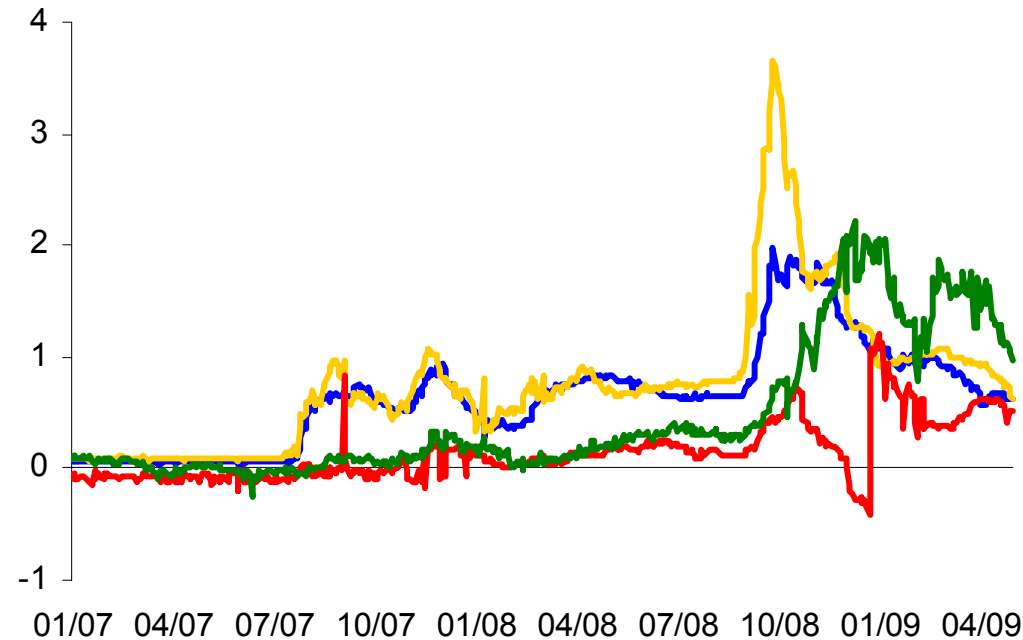

Dopad finanční krize na tuzemský finanční sektor: nepřímý kanál

- Pád Lehman Brothers odstartoval přes noc propad důvěry mezi finančními institucemi:
  - ◆ Zvýšení rizikové prémie na trzích
  - ◆ Pokles likvidity
  - ◆ Zvýšení volatility
- Ochlazení trhu nemovitostí
- Pokles akciového trhu (omezený význam v ČR)

Finanční krize se rozšířila lavinovitě a její dopady byly v některých sektorech značné

Kreditní prémie na mezibankovním trhu (v %)

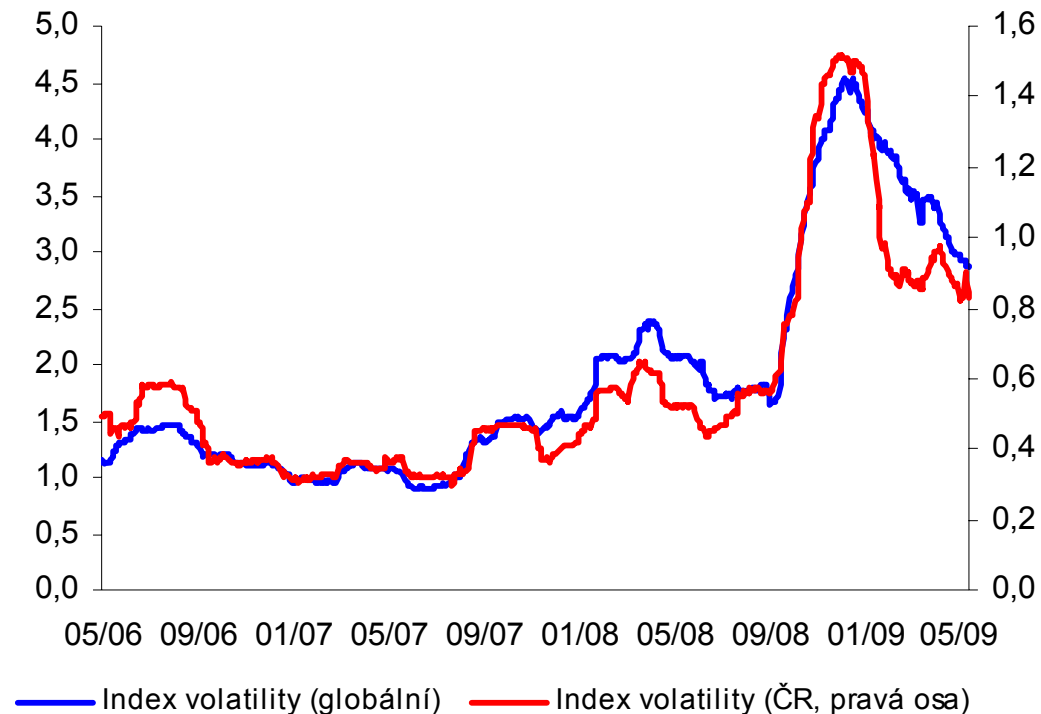

— EUR 3M kreditní prémie   — USD 3M kreditní prémie
— CZK 3M kreditní prémie   — PLN 3M kreditní prémie

Pramen: Bloomberg, Reuters, výpočty ČNB

Pozn.: kreditní prémie se počítá jako rozdíl mezi tříměsíční mezibankovní sazbou a tříměsíčním OIS příslušné měny. Propad kreditní prémie v případě ČR v lednu 2009 byl způsoben propadem OIS ze dne 7.1.2009 o 150 bodů. Propad odráží pouze sníženou tržní likviditu a celkovou mělkost OIS trhu.

Volatilita na domácích a zahraničních trzích (historická volatilita za posledních 90 dnů)

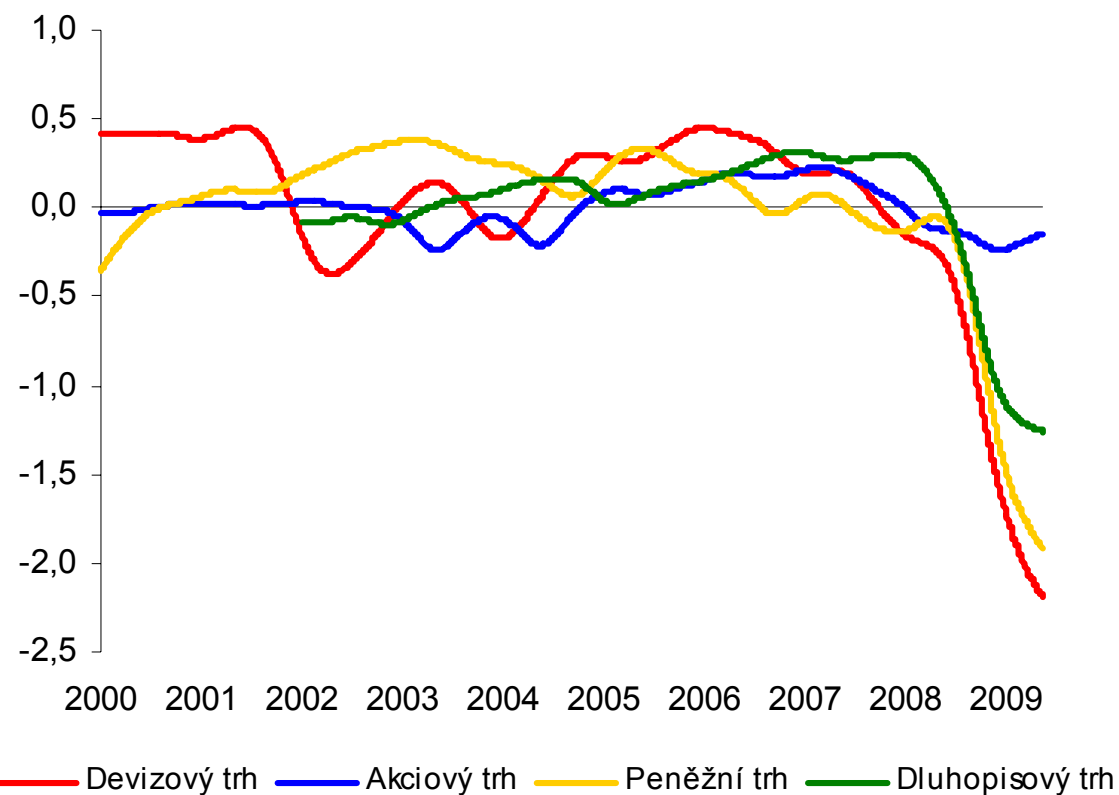

Pramen: Reuters,
Thomson Datastream,
výpočty ČNB

Pozn.: globální index volatility = součet historické volatility S&P500, DJ Stoxx50, kurzů USD/EUR a YEN/USD, 10Y vládních dluhopisů Německa a USA, ceny zlata, ropy, a 3M Euriboru a 3M Liboru za posledních 90 dnů. Český index volatility = součet historické volatility akciového indexu PX, kurzu CZK/EUR, 10Y vládního dluhopisu a 3M Priboru.

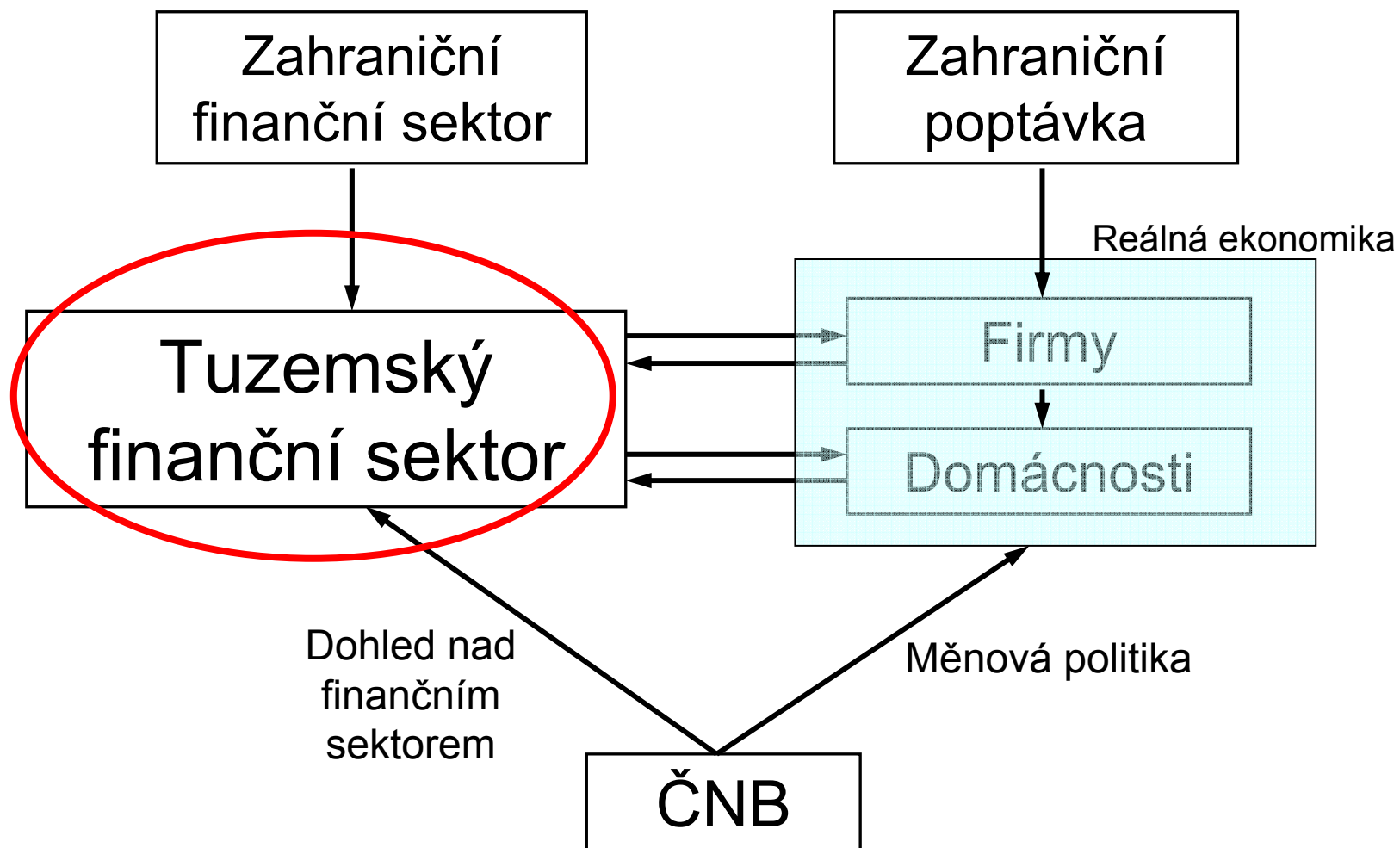
Nejistota na trzích vedla ke zvýšené volatilitě

Indikátory tržní likvidity pro jednotlivé trhy

Likvidita poklesla nejvíce na devizovém a peněžním trhu

Struktura dopadů

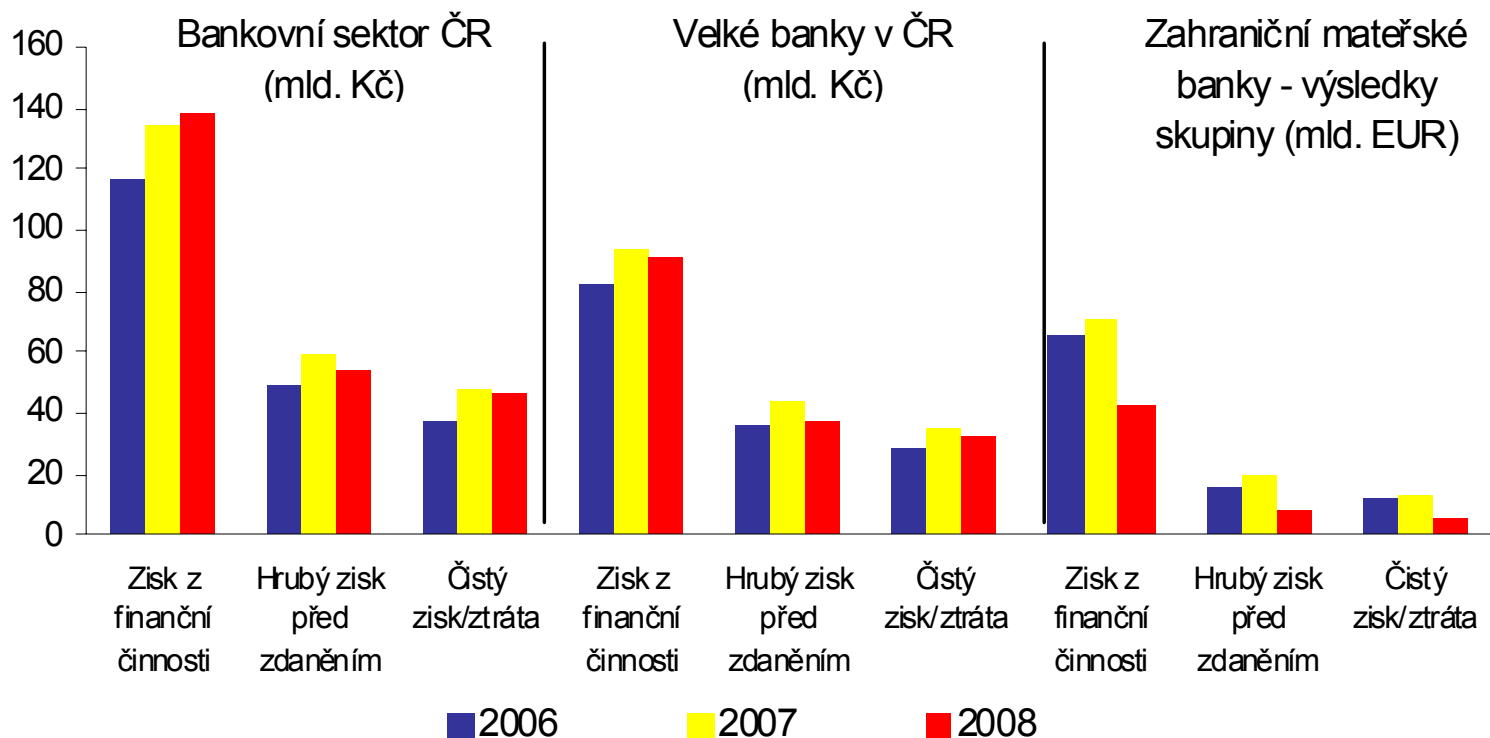

Výchozí situace tuzemského finančního (bankovního) sektoru

- Přebytek likvidity (ČNB stahuje likviditu)
- Relativní „izolovanost“ (dostatek zdrojů pro poskytování úvěrů z primárních vkladů)
- Tradiční konzervativní model (dostatek příležitostí k růstu)
- Nízký podíl nesplácených úvěrů
- Malý objem úvěrů poskytovaných v cizích měnách (nezávislost na funkčnosti trhů sloužících k zajišťování kurzového rizika)
- Zanedbatelný podíl „toxických“ aktiv (méně než 1% aktiv)
- Dobrá kapitalizace a vysoká ziskovost

Finanční krize zastihla finanční systém v ČR
v solidní výchozí pozici

Vývoj zisku v bankovním sektoru

Pozn.: Hodnoty k 30.11.2008 jsou přepočteny na roční základ. Hodnoty za skupiny zahraničních mateřských bank (Erste Group, KBC Group, Société Générale Group, Unicredit Group) jsou ze 30.9.2008 přepočteny na roční základ.

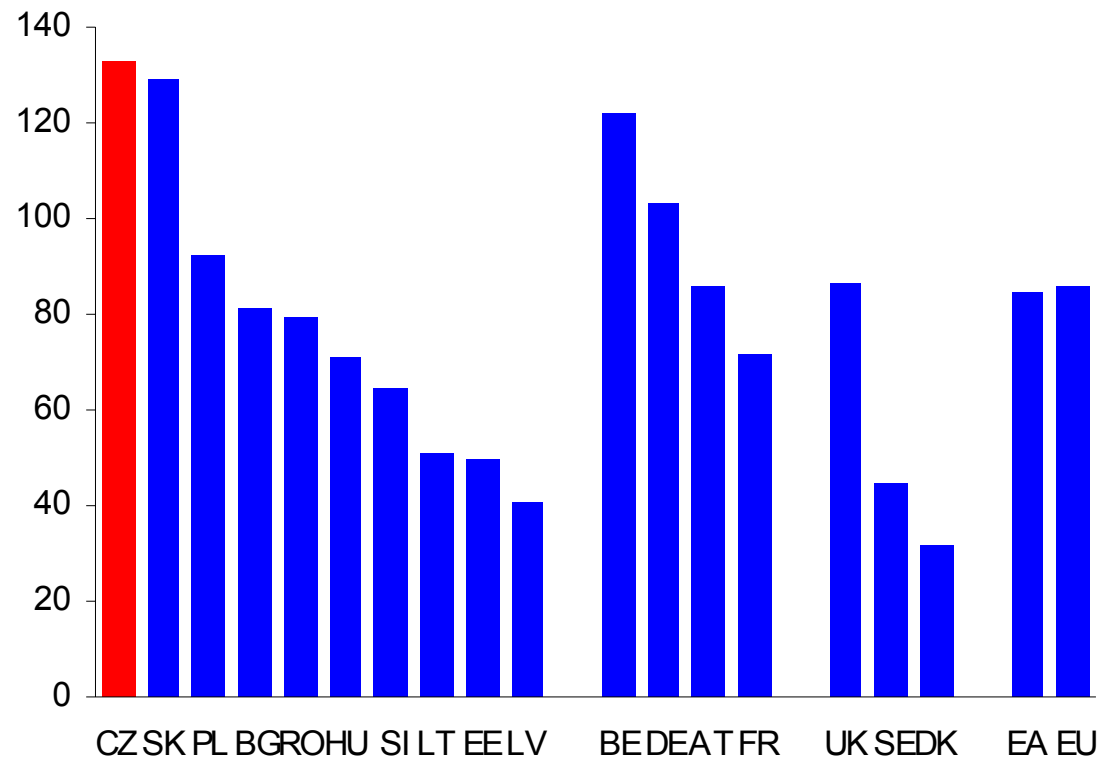
Pramen: ČNB, zveřejňované výsledky bankovních skupin

V porovnání se zahraničními matkami neutrpěly české dcery v roce 2008 téměř žádné ztráty zisku

Poměr primárních vkladů k úvěrům ve vybraných zemích EU v roce 2008

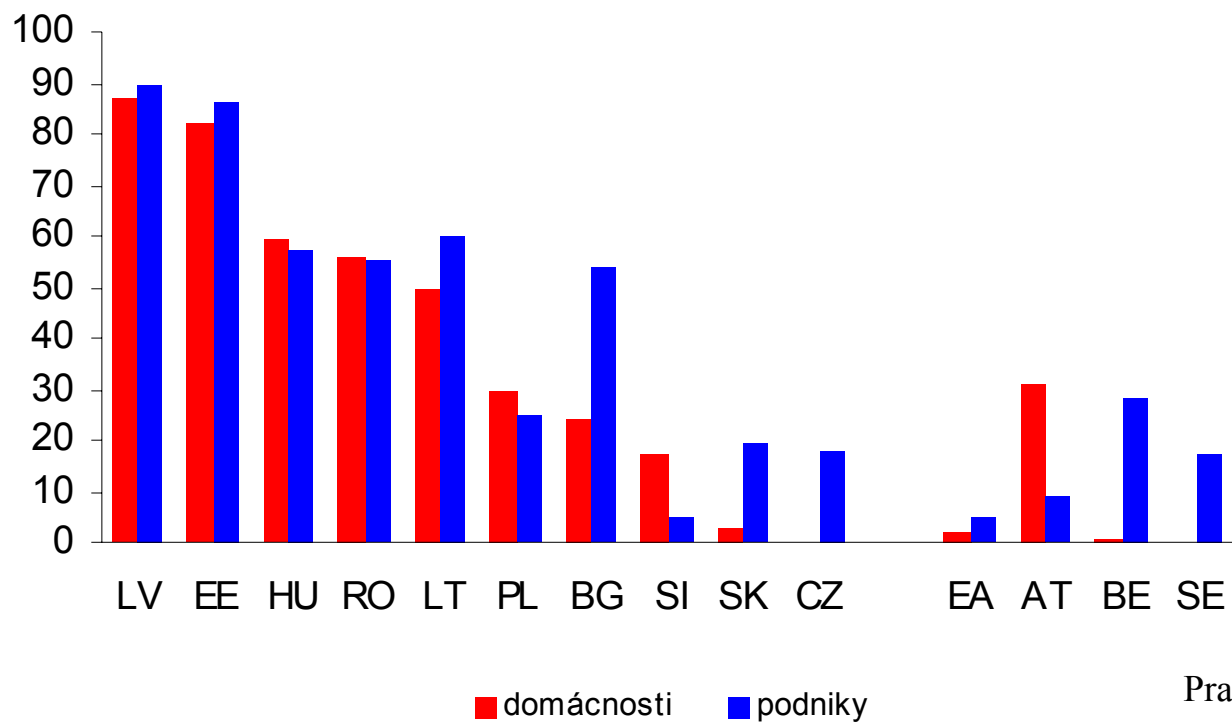
(v %, rezidentské úvěry a vklady, nebankovní subjekty)

Pramen: ECB

Úvěry v cizí měně ve vybraných zemích EU v roce 2008

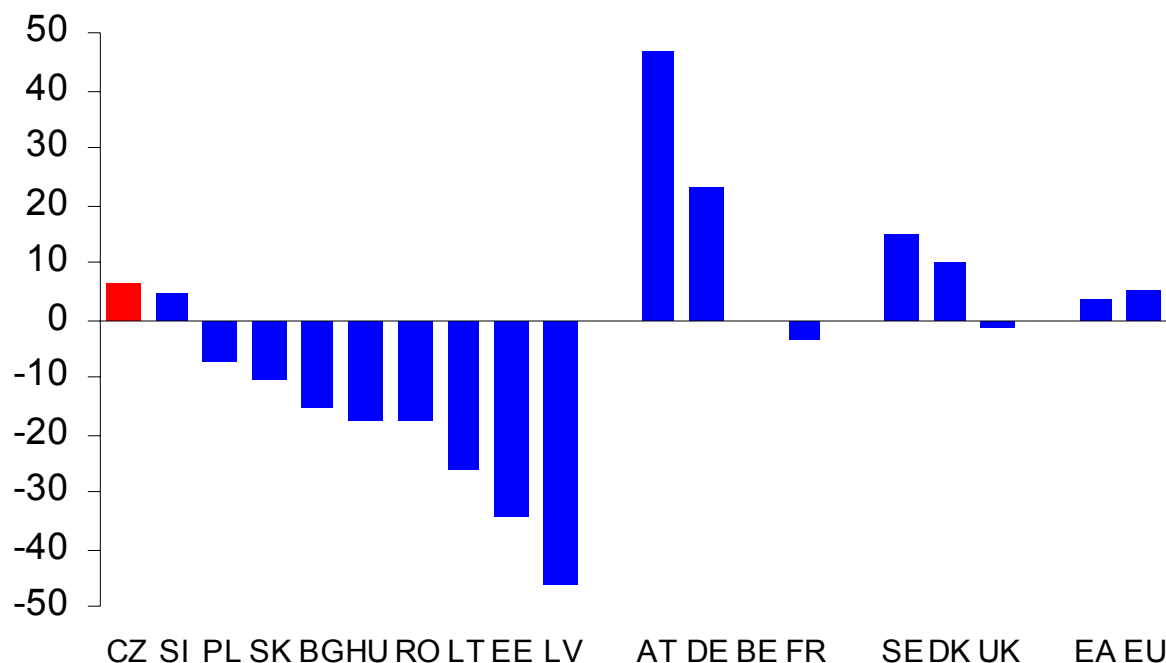
(v % celkových úvěrů danému segmentu)

Pramen: BIS, ECB,
centrální banky

České domácnosti mají nulový podíl
úvěrů v cizích měnách

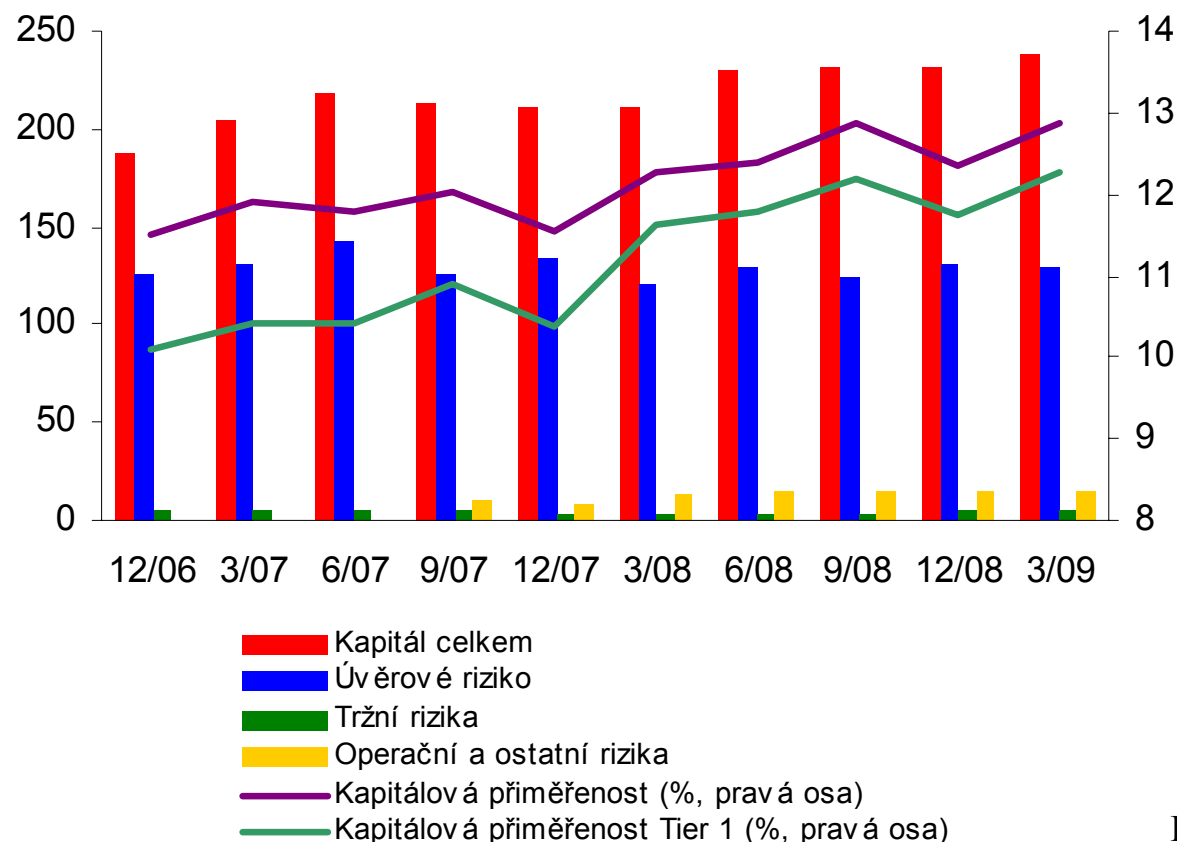
Čistá externí pozice bankovních sektorů vybraných zemí EU v roce 2008 (v % HDP)

Pramen:
IFS, IMF

ČR spolu se Slovinskem je mezi novými členskými zeměmi EU na externích zdrojích nezávislá (jejich čistá externí pozice je kladná)

Kapitál a kapitálové požadavky k typům bankovních rizik (mld. Kč, %, bank.sek.)

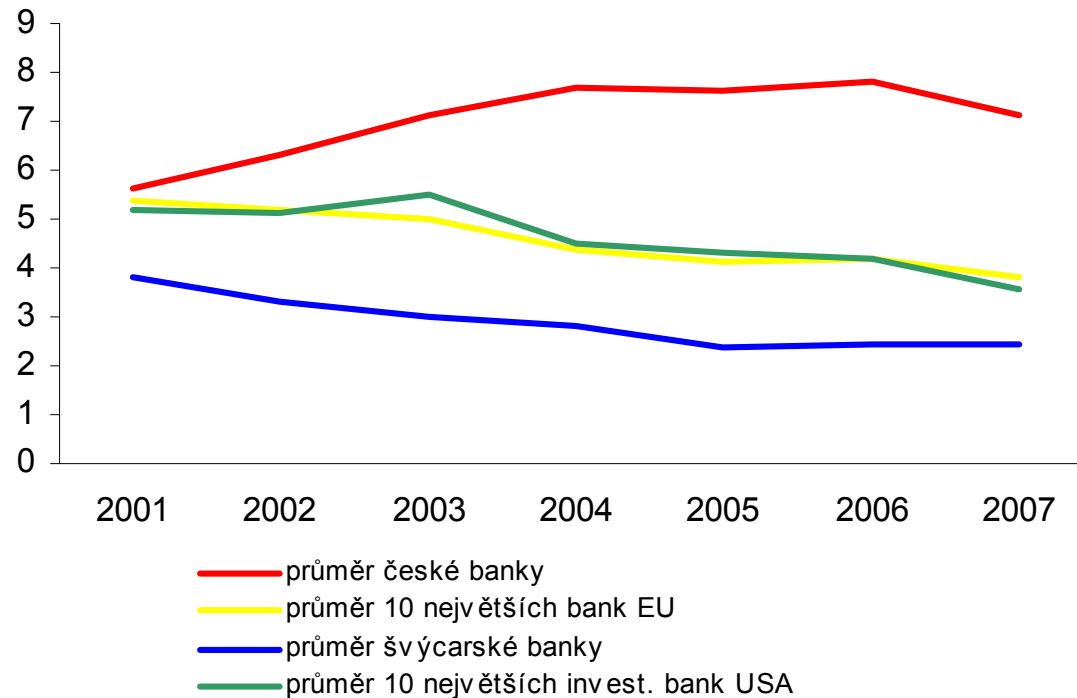
Pramen: ČNB

Bankovní sektor ČR zůstává dostatečně kapitalizován

M. Singer – Dopad světové krize na finanční sektor v ČR

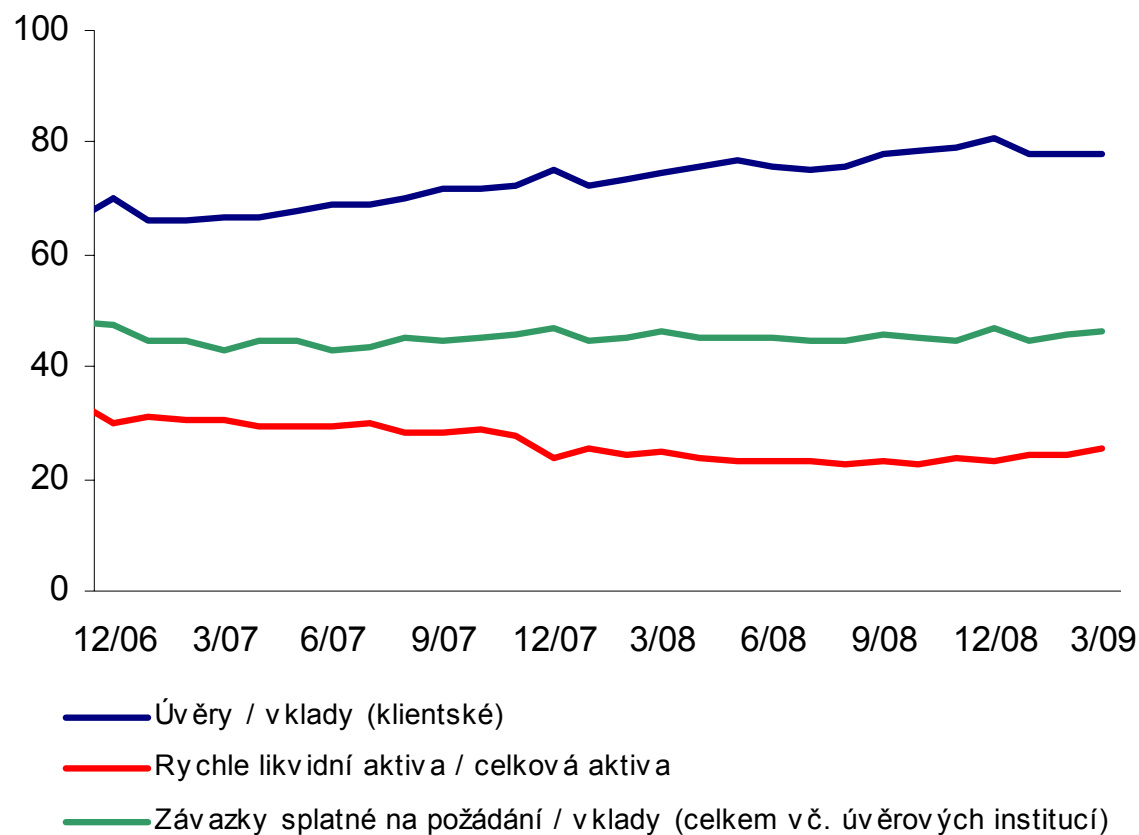
Vývoj kapitálového poměru (kapitál/celková aktiva) českých a zahraničních bank (v %)

Pramen:
BankScope,
výpočty ČNB

**Tuzemské banky jsou v porovnání se zahraničními
velmi konzervativní**

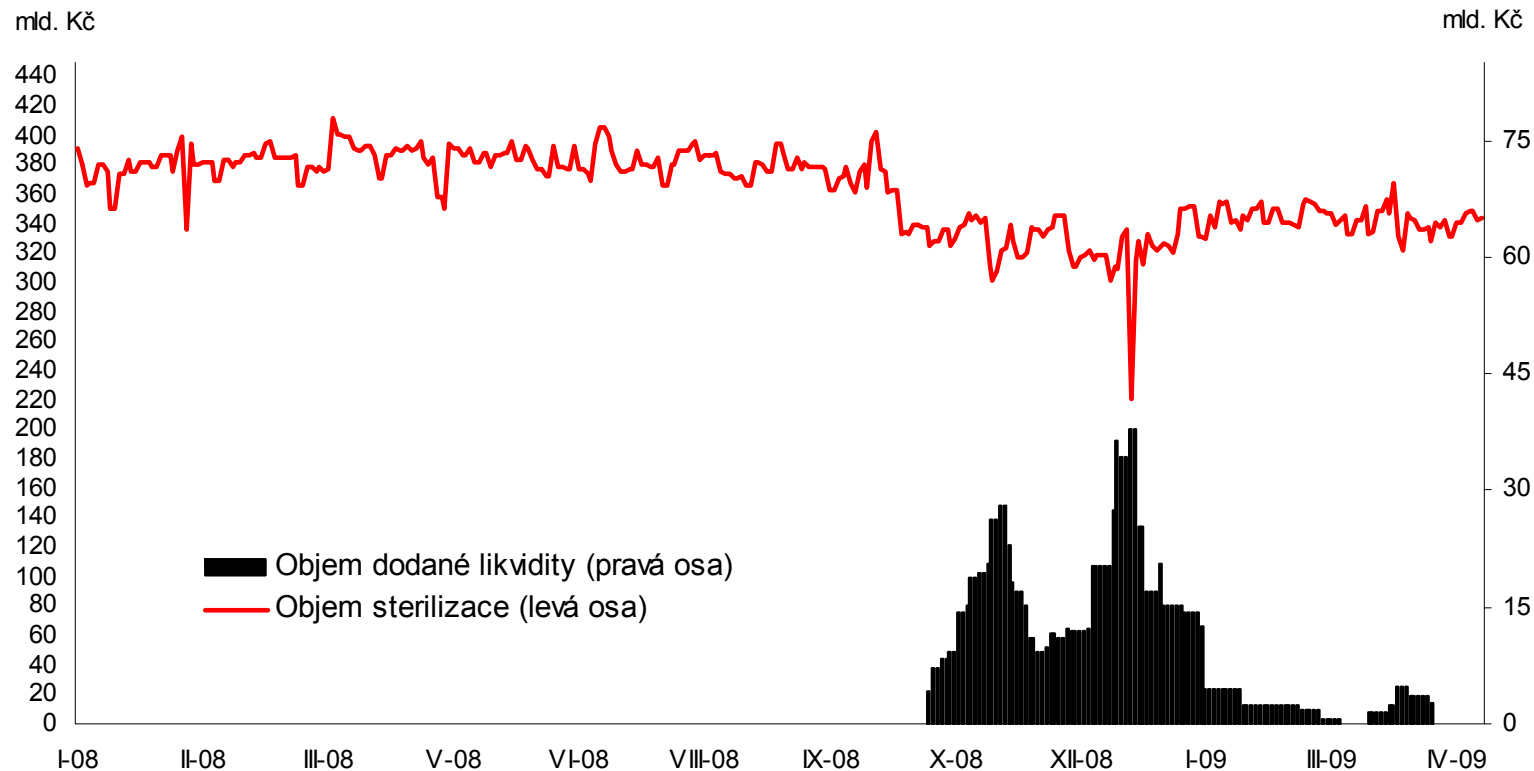
Poměry likvidity v bankovním sektoru (v %)

Pramen: ČNB

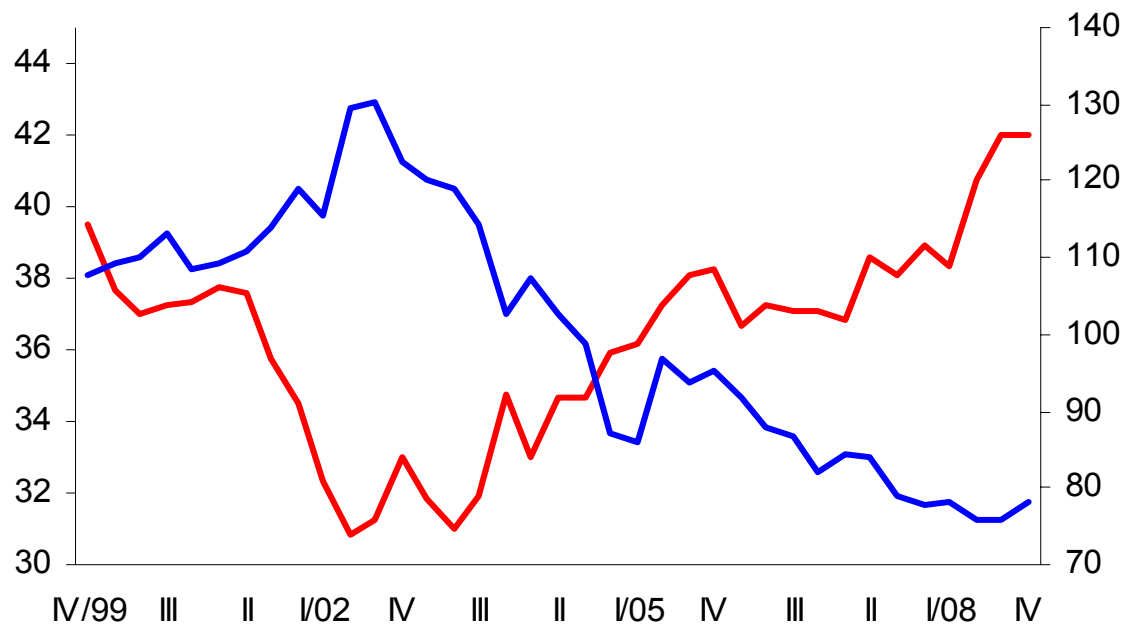
Banky v ČR zůstávají velmi likvidní

Rozsah stahování a dodávání likvidity (v mld. Kč)

O dobré likvidní situaci svědčí, že banky v poslední době málo využívají na podzim zavedenou dodávací facilitu

Podíl hrubého zahraničního dluhu ČR na HDP a jeho krytí zahraničními aktivy bankovního sektoru (ČNB a komerčních bank)

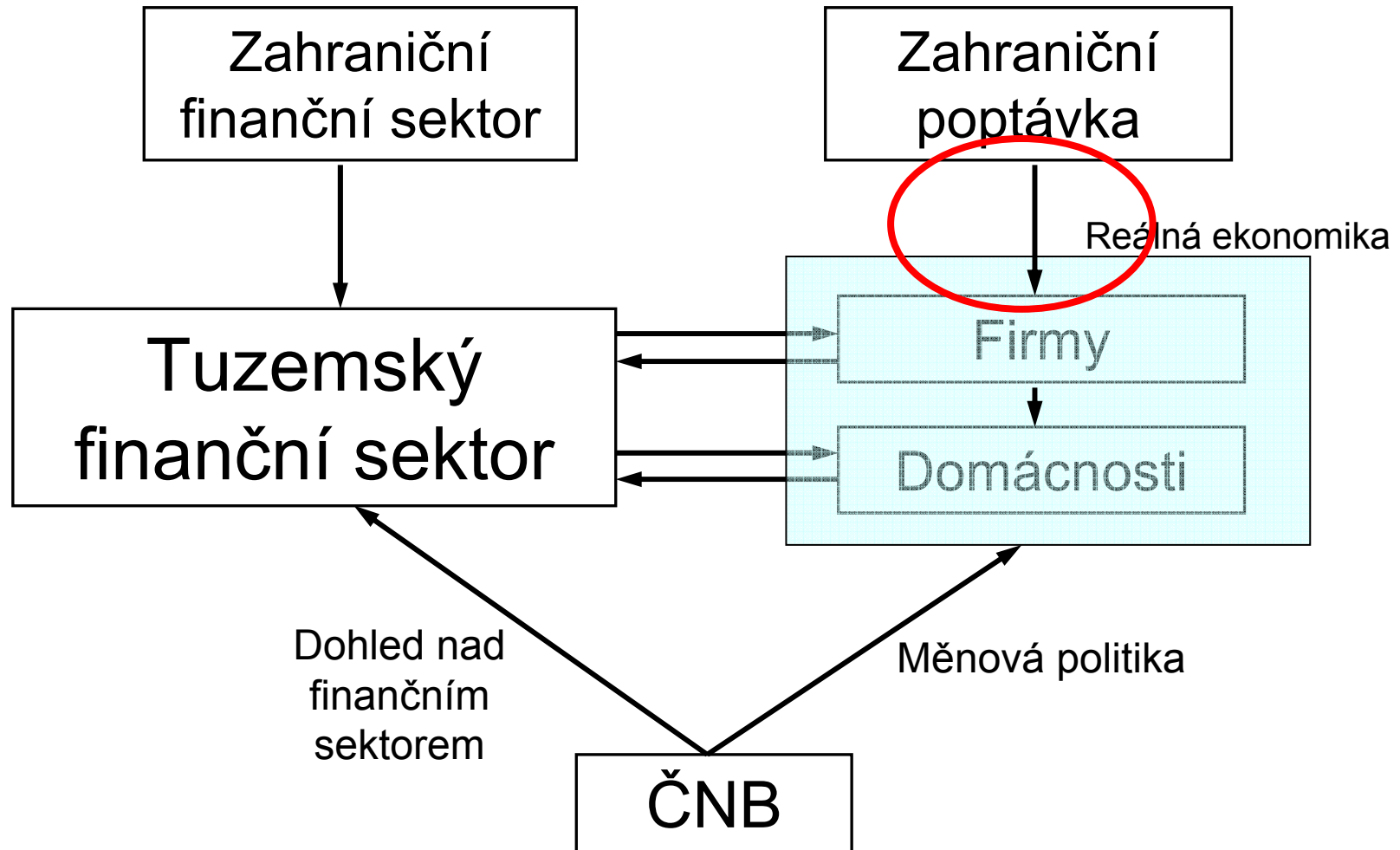
— dluh/HDP (levá osa) — krytí zahr. dluhu aktivy bank. sektoru (pravá osa)

Pramen: ČNB

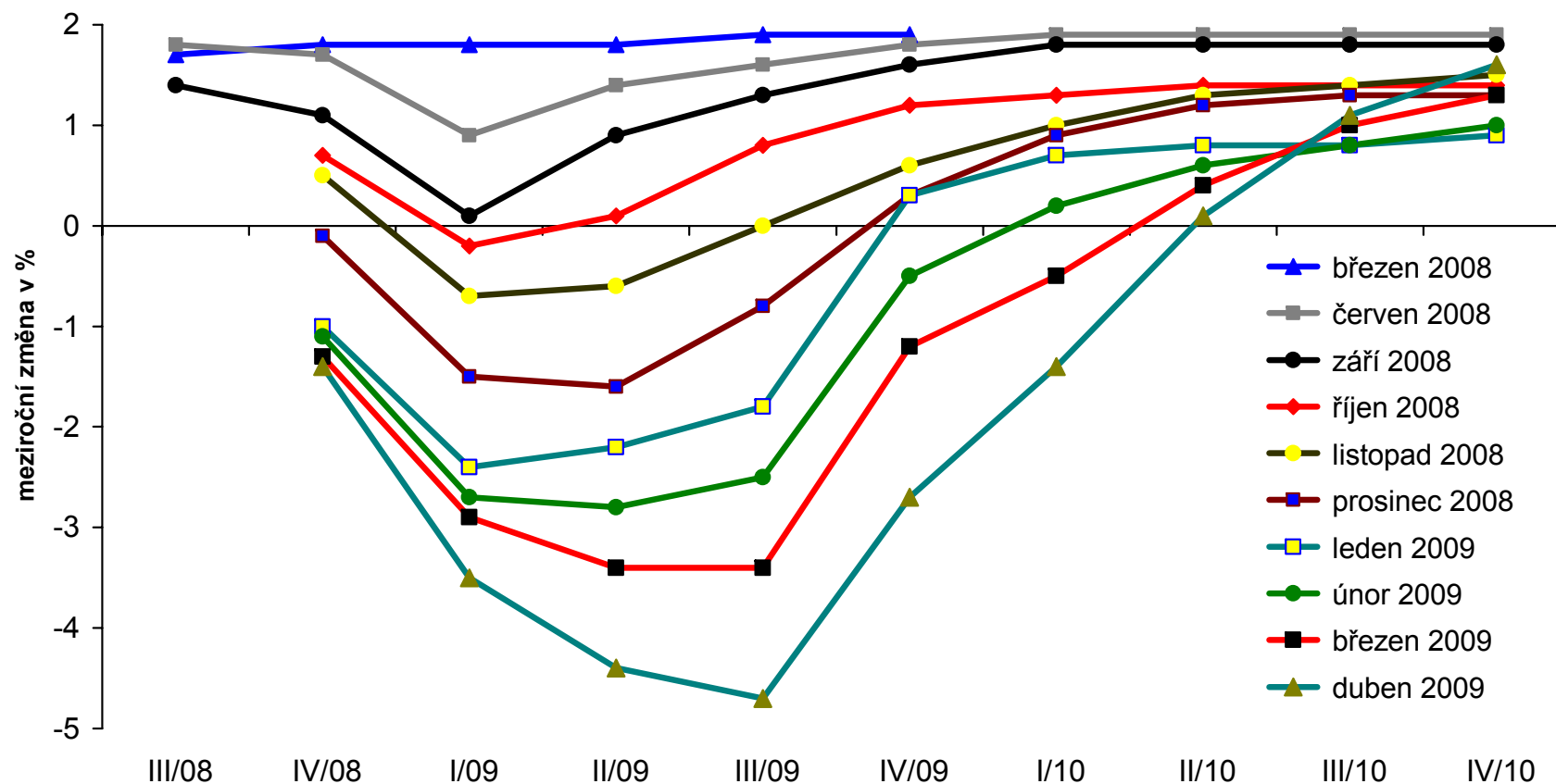
Aktiva bankovního sektoru činí zhruba 80% celého zahraničního dluhu, což lze považovat za dostatečné

Struktura dopadů

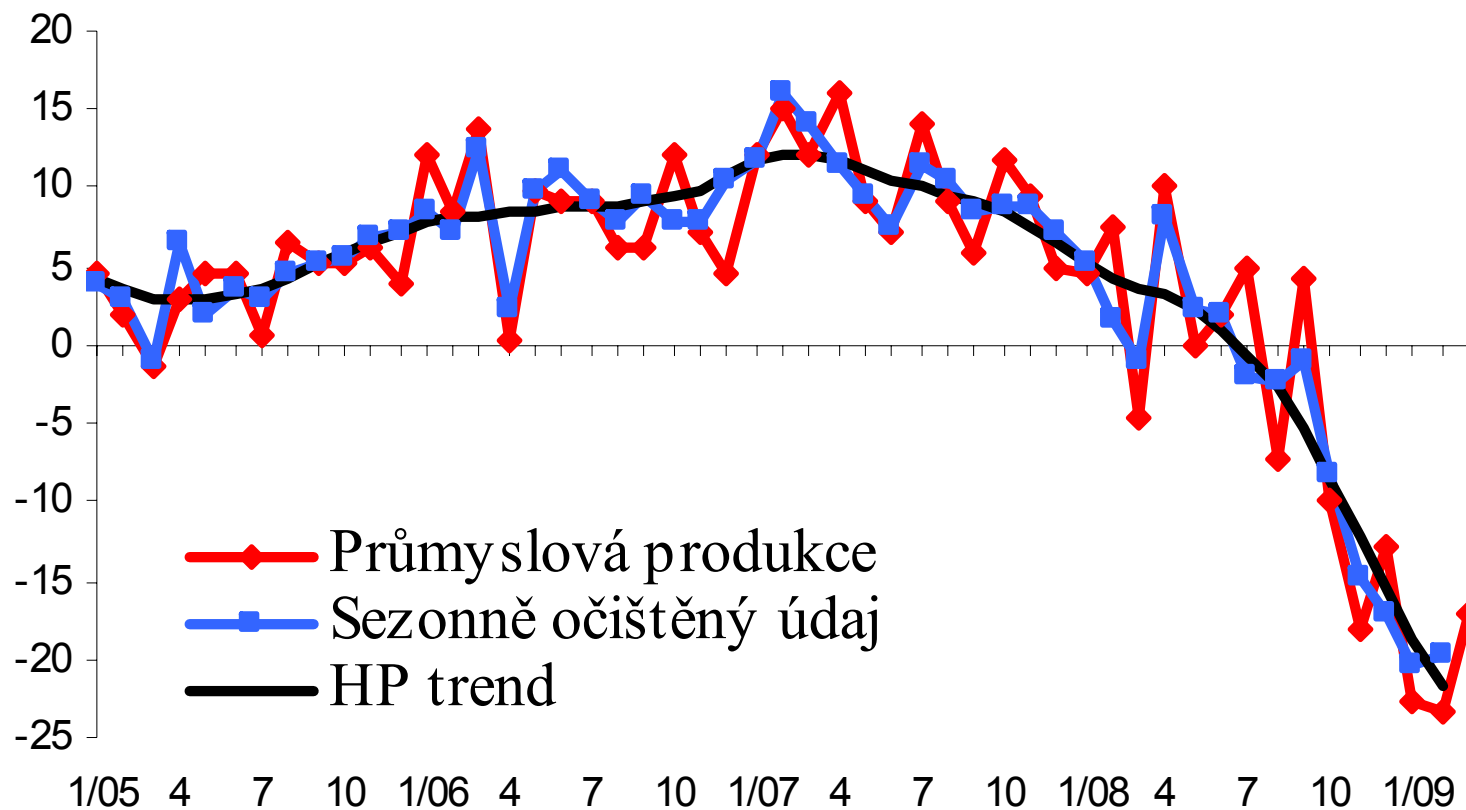
Zahraniční poptávka (Consensus Forecasts)

Prognózy růstu zahraniční poptávky pro rok 2009 se pohybují výlučně dolů a oživení „se odkládá“

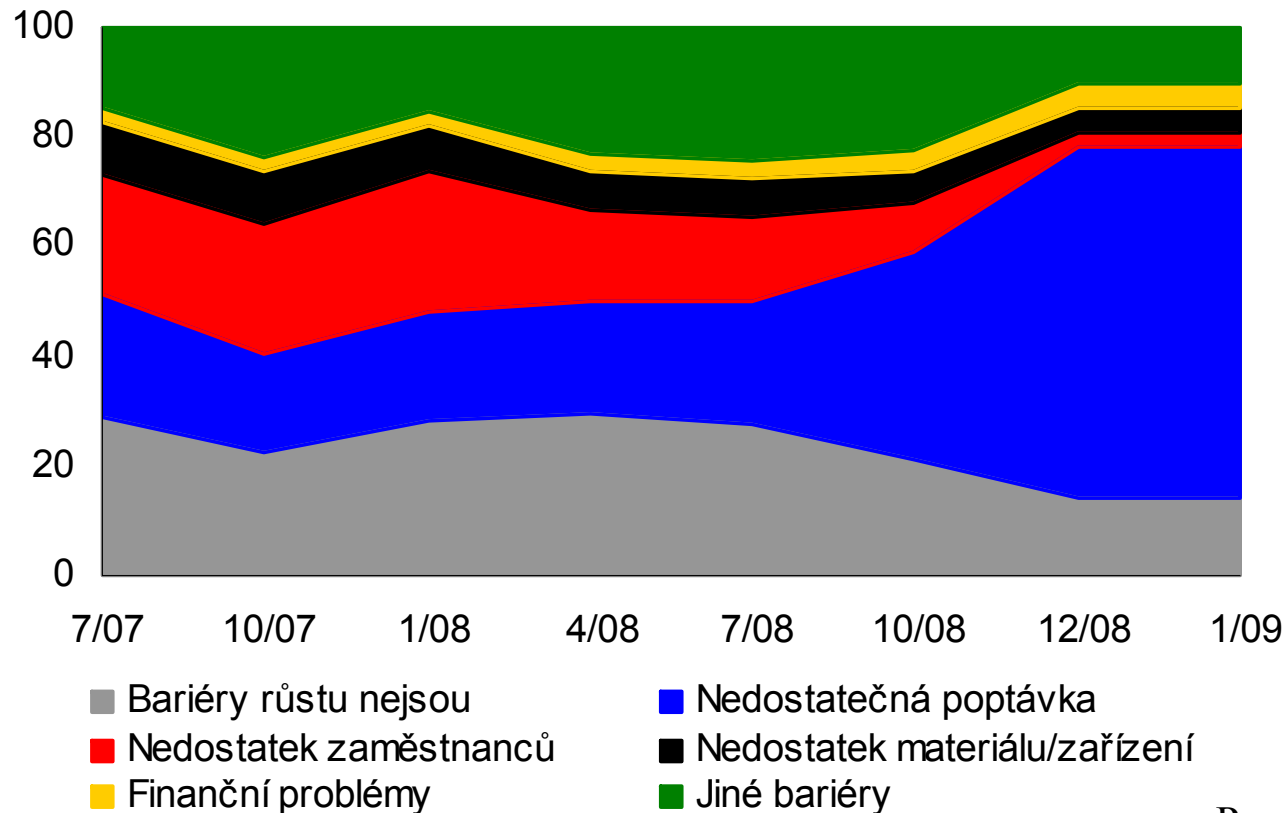
Průmyslová produkce

(stálé ceny, mzdř změna v %)

Průmysl se stal „vstupní branou“ krize do čs. ekonomiky

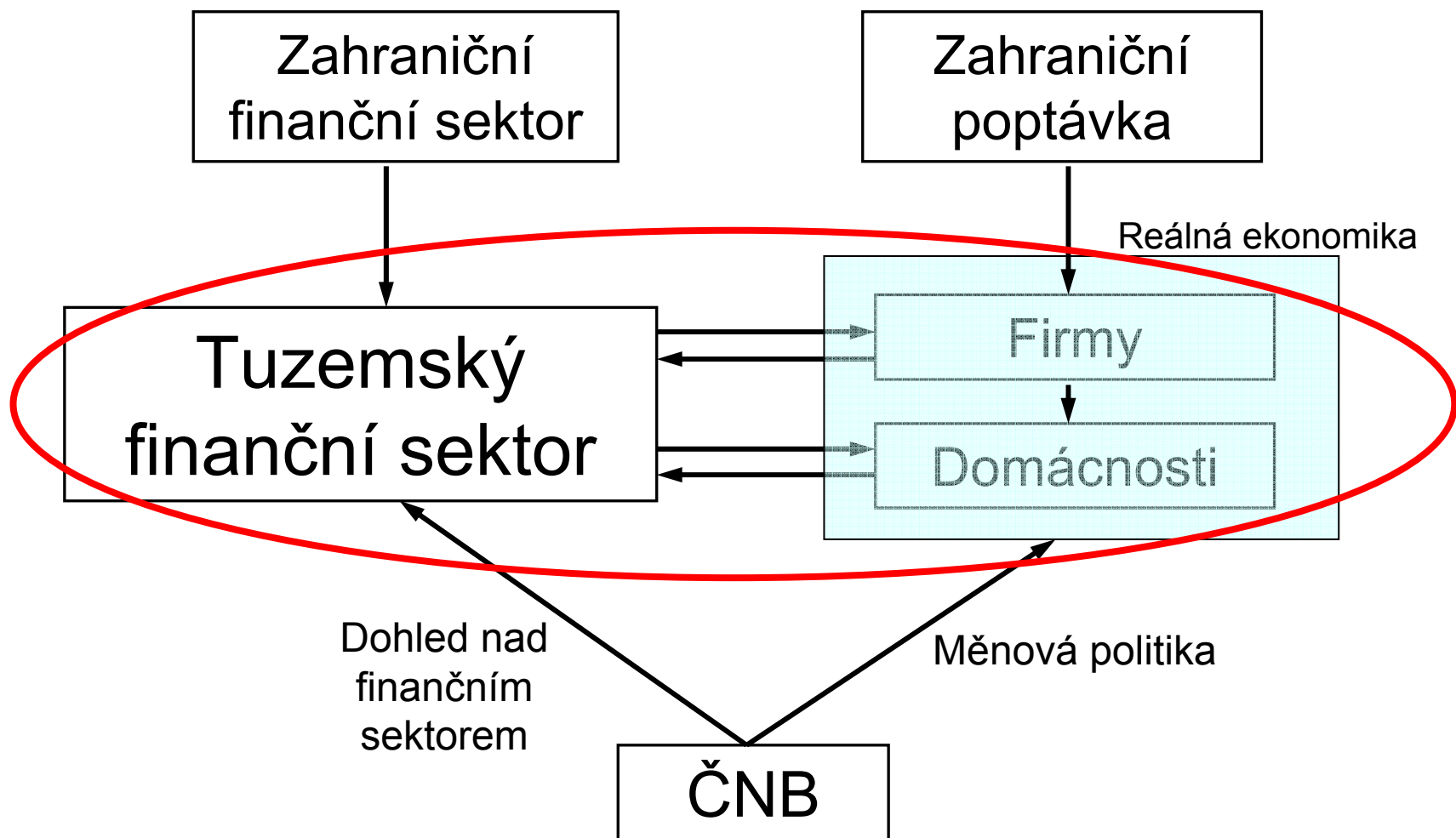
Bariéry růstu v průmyslu (v %)

Pramen: ČSÚ

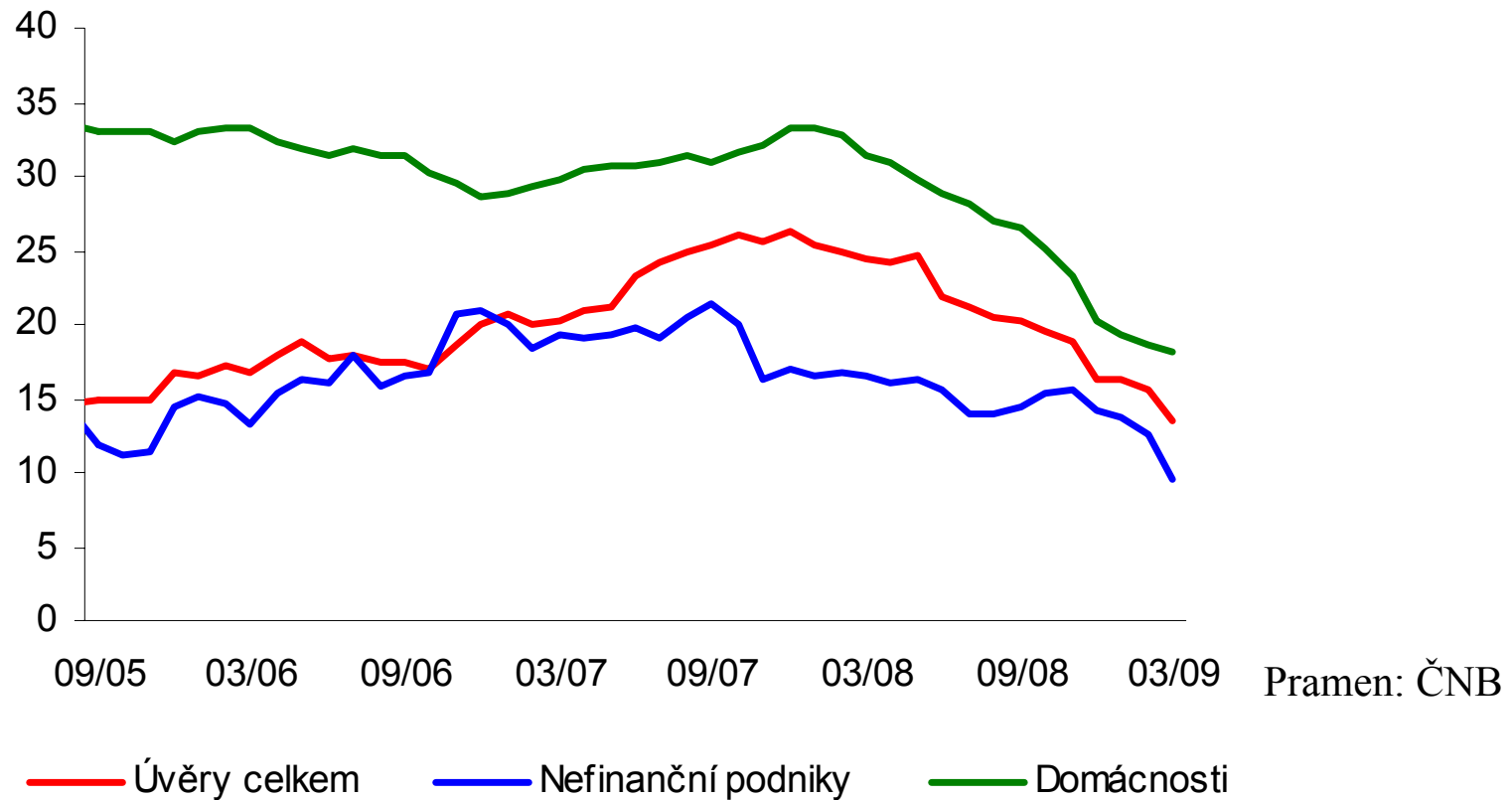
Bariéra nedostatečné poptávky se během několika měsíců stala nejzávažnější bariérou růstu průmyslu

Struktura dopadů

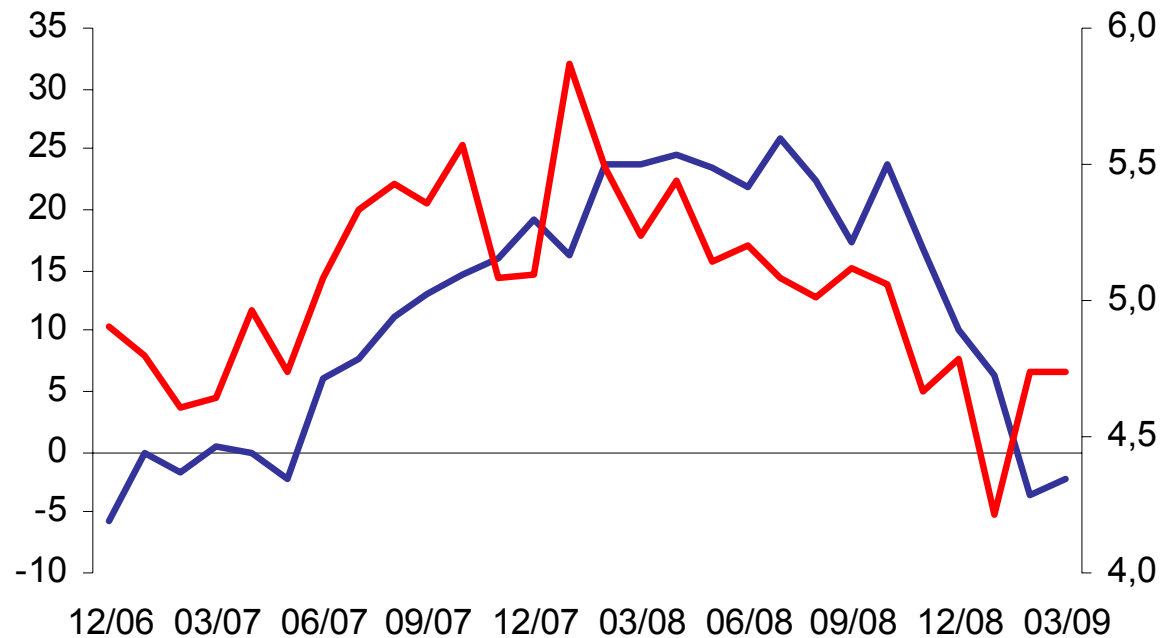
Úvěry

(meziroční změna v %)

Tempo růstu poskytovaných úvěrů zpomaluje, ale stále je poměrně vysoké (zejména u domácností)

Nové úvěry nefinančním podnikům

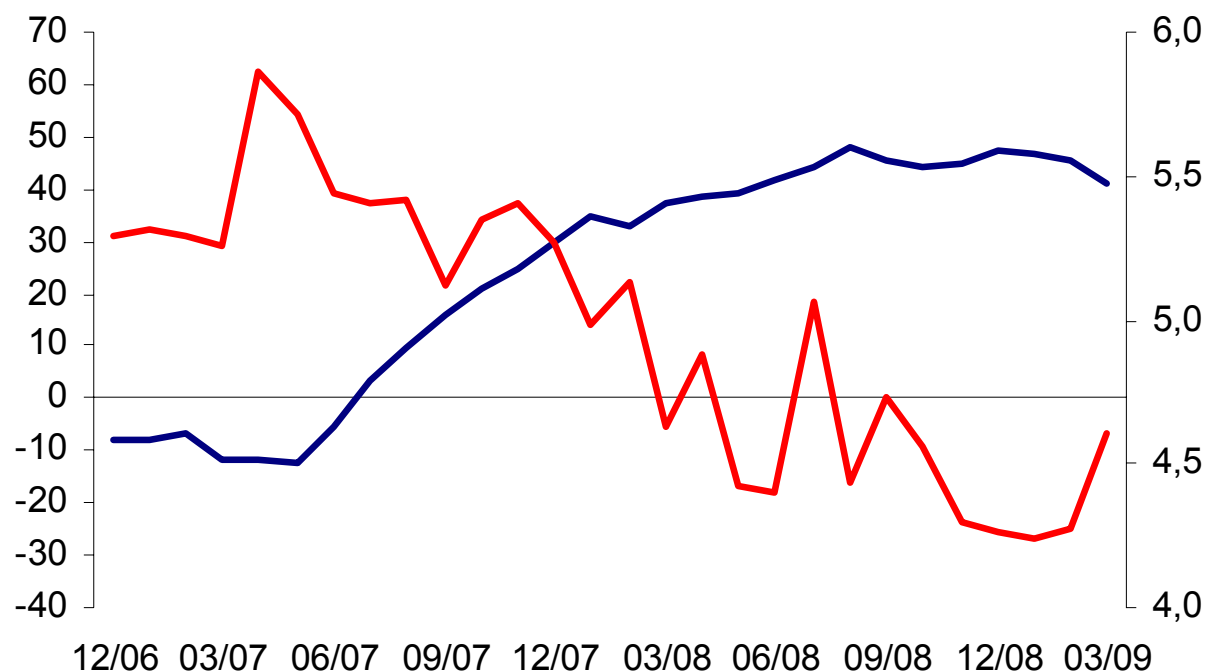
— Úroková sazba v % (pravá osa)

— Úvěry nefinančním podnikům (mzr změna v %)

Pramen: ČNB

Po lednovém poklesu nově poskytnuté úvěry v únoru a v březnu opět rostly

Nově poskytnuté úvěry na bydlení domácnostem

— Úroková sazba v % (pravá osa)
— Úvěry na bydlení (mzr změna v %)

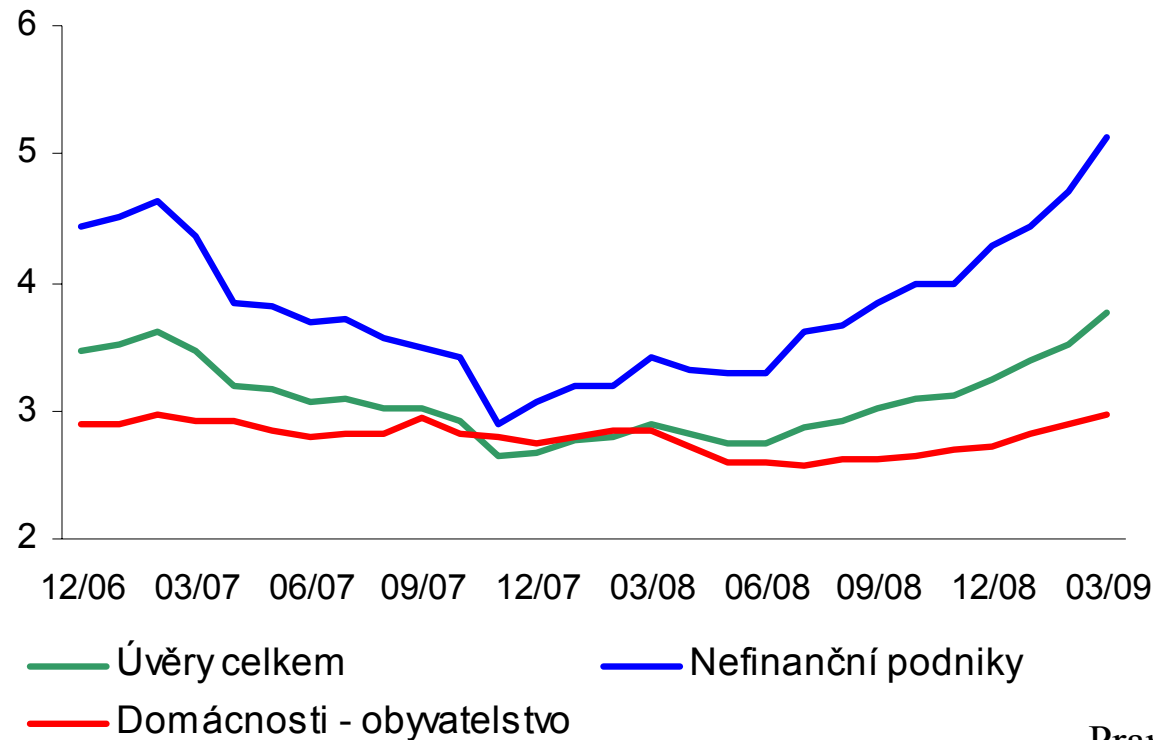
Pramen: ČNB

Hluboký pokles nově poskytnutých úvěrů na bydlení z přelomu roku se v březnu zmírnil

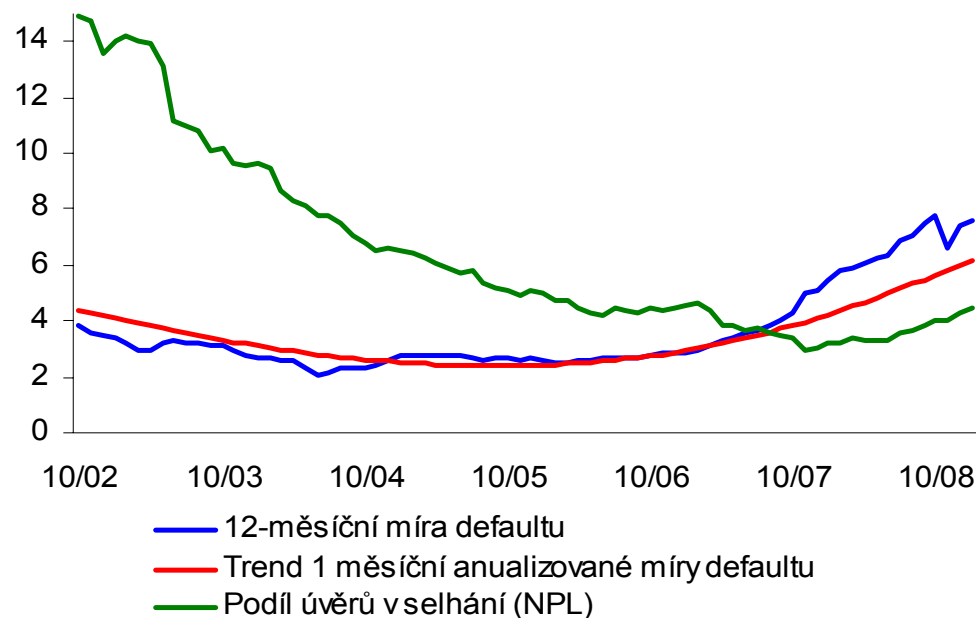
Úvěry v selhání

(% celkových úvěrů v daném segmentu)

Podíl úvěrů v selhání roste zejména kvůli zhoršování kvality podnikových úvěrů

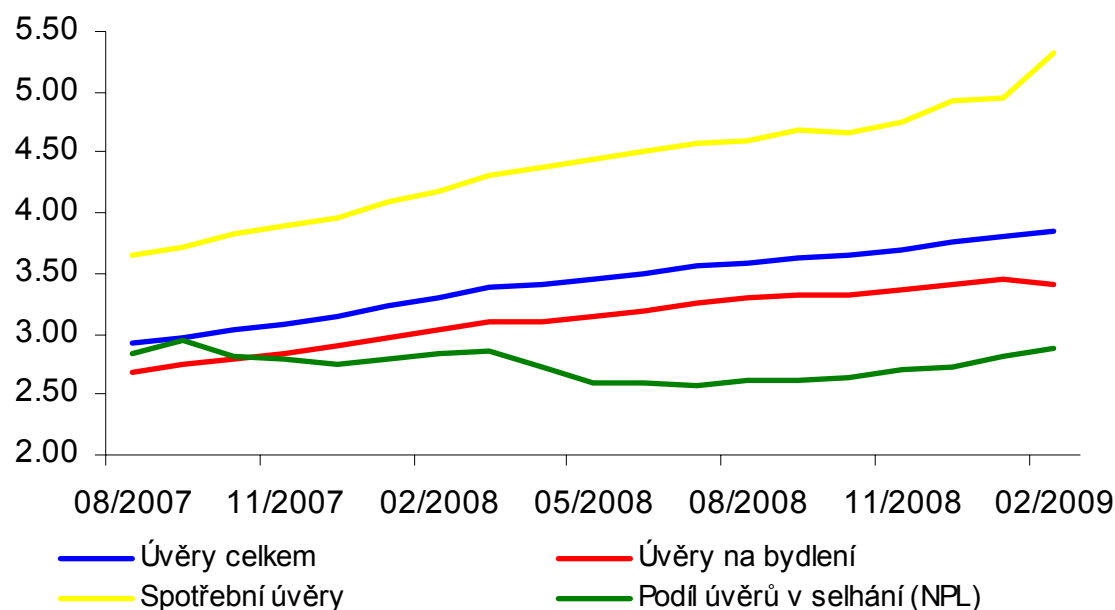
Vývoj 12M míry defaultu bankovních úvěrů podnikům a podílu úvěrů v selhání (v %)

Pramen: ČNB (CRÚ)

ČNB očekává, že v ročním horizontu míra defaultu mírně překročí 7%

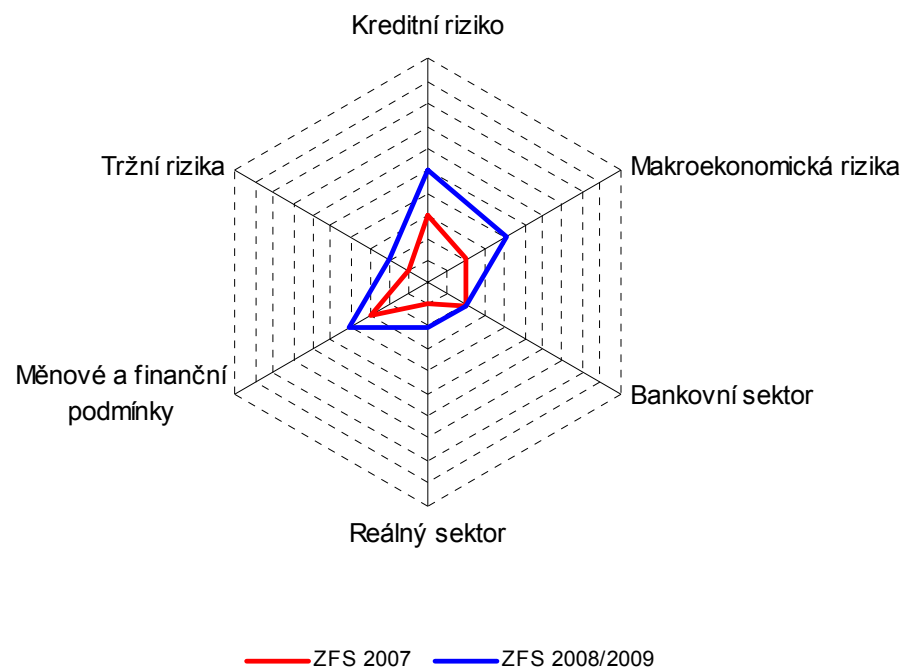
Vývoj 12M míry defaultu bankovních úvěrů domácnostem a podílu úvěrů v selhání v selhání (v %)

Zdroj: Czech Credit Bureau, ČNB

U domácností by míra defaultu v ročním horizontu měla zůstat pod 4%

Mapa finanční stability

Pramen: výpočty ČNB

Pozn.: Body dále od centra grafu značí větší riziko, přísnější podmínky nebo větší zranitelnost sektoru.

Ve srovnání s r. 2007 narůstají rizika makroekonomická a riziko úvěrové, bankovní sektor však zůstává odolný

Finanční sektor: aktuální vývoj

- Bankovní sektor v reakci na zvyšující se rizika pokračuje ve snižování tempa financování ekonomiky i ve zpřísňování neúrokových podmínek v řadě segmentů úvěrového trhu
- Banky nezpůsobují zpomalování ek. růstu; hlavní příčinou je zhoršující se situace v zahraničí a pokles poptávky po úvěrech
- Úrokové sazby z úvěrů převážně stagnují – snižování sazeb ČNB je kompenzováno růstem rizikových marží bank
- Lze očekávat postupný nárůst míry nesplácení bankovních úvěrů a jiných závazků; to se promítne do zhoršení výsledků bank a dalších finančních institucí a do zhoršení kvality jejich bilancí
- Domácí finanční sektor by měl být schopen přicházejícím šokům ve vysoké míře odolávat (zátěžové testy)

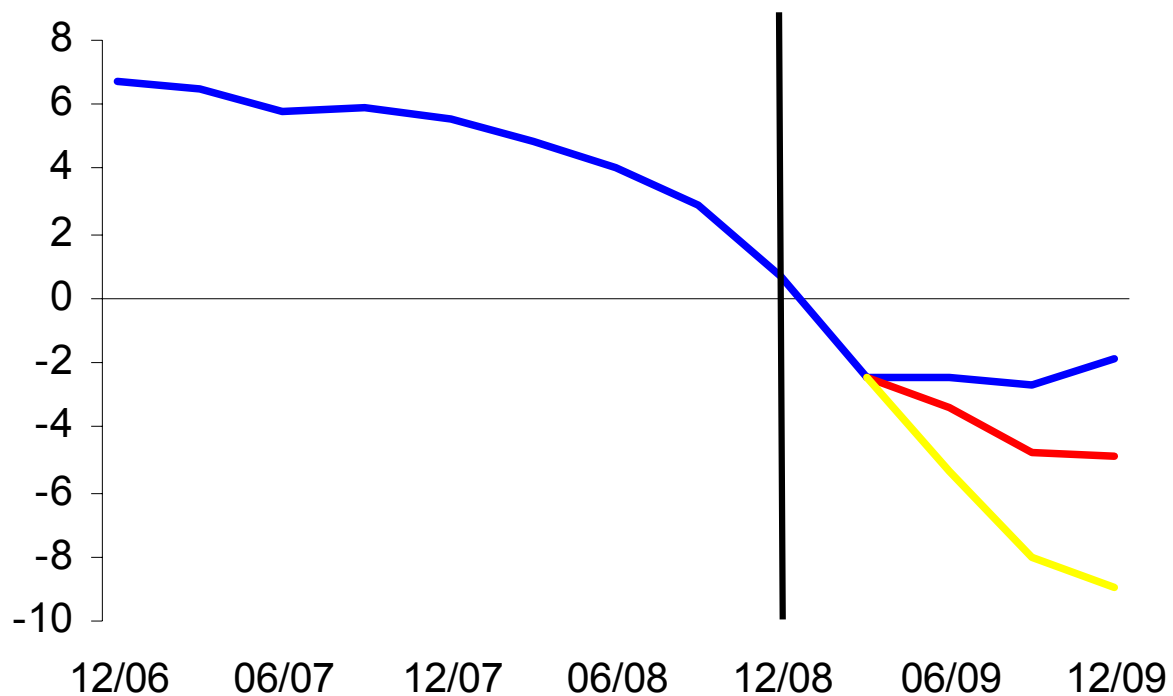
Český finanční systém je nadále stabilní a přetrvává důvěra veřejnosti v bankovní instituce

Zátěžové testy

Zátěžové testy: předpoklady

- Tři scénáře: „Evropa v recesi“, „Nervozita trhů“, „Ekonomická deprese“
- Všechny scénáře byly definovány vývojem klíčových parametrů: HDP, krátkodobé úrokové sazby, měnový kurz, inflace
- Scénáře byly konstruovány modelově konsistentním způsobem pomocí predikčního modelu ČNB
- Šoky trvají po dobu jednoho roku

Alternativní scénáře: vývoj HDP

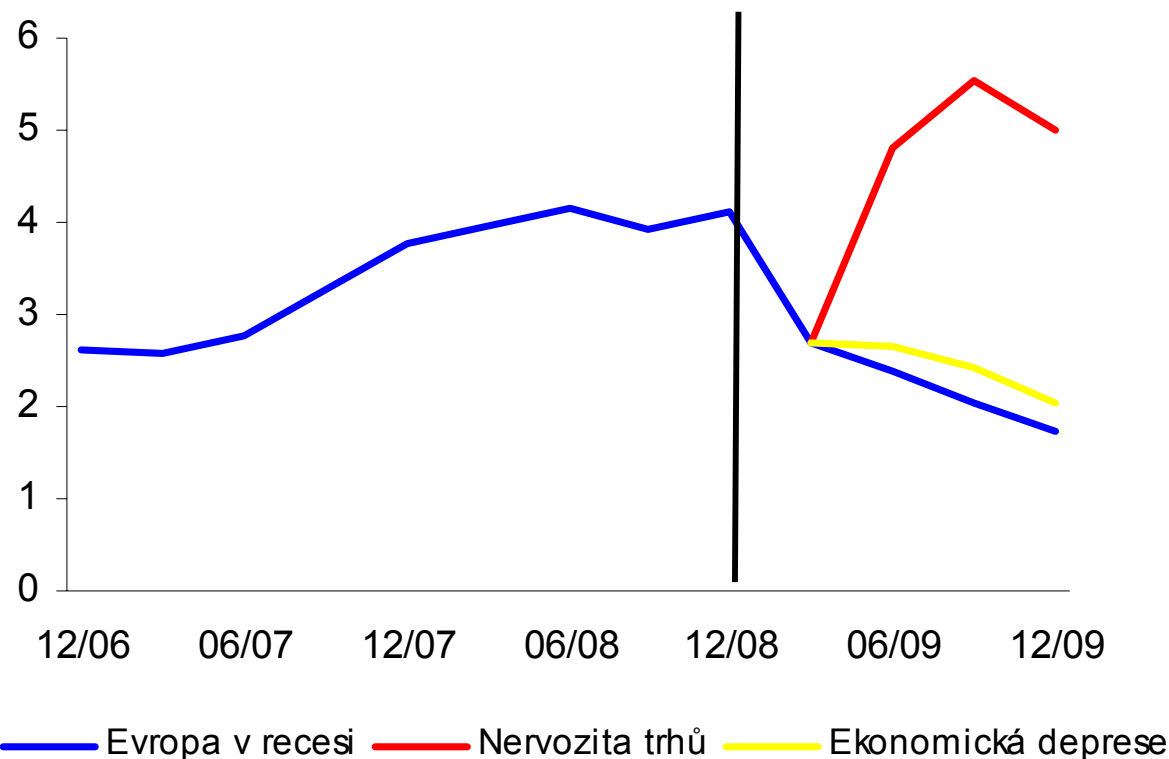

— Evropa v recesi — Nervozita trhů — Ekonomická deprese

Extrémní scénář „Ekonomická deprese“ připomíná vývoj v Pobaltí

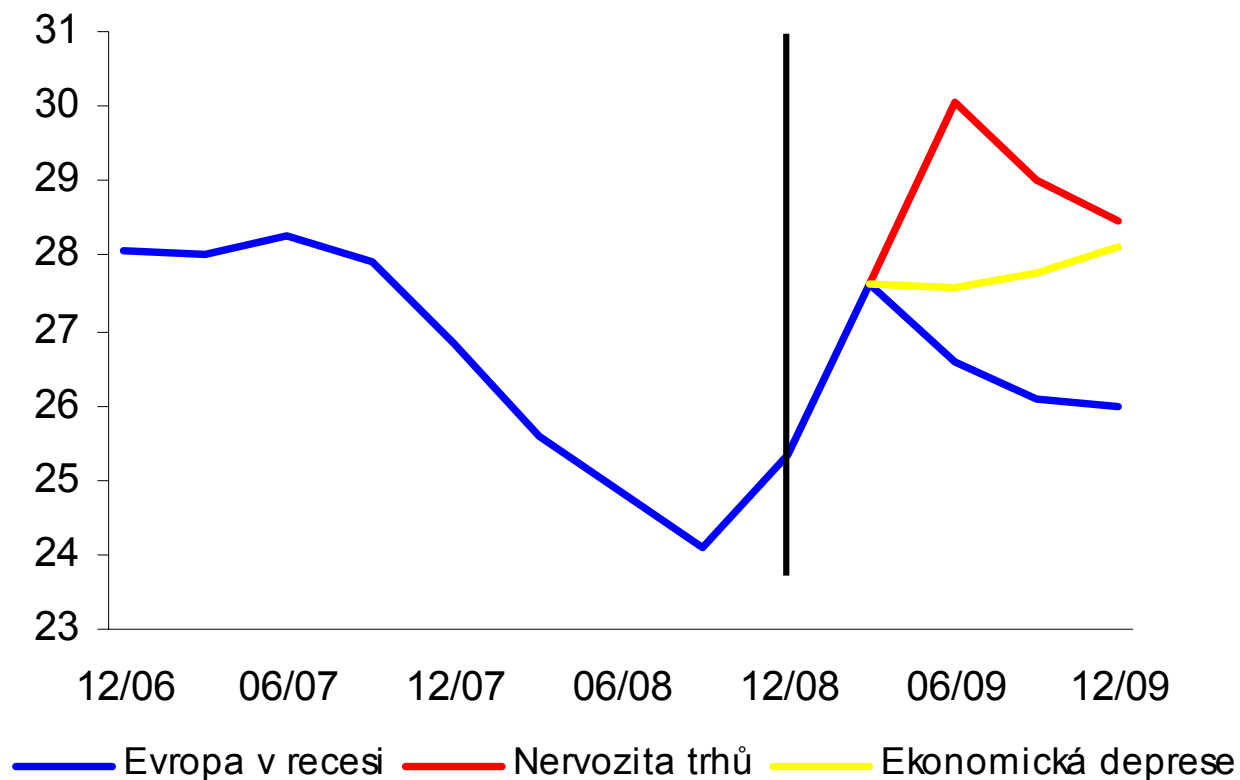

Alternativní scénáře: vývoj 3M PRIBOR (v %)

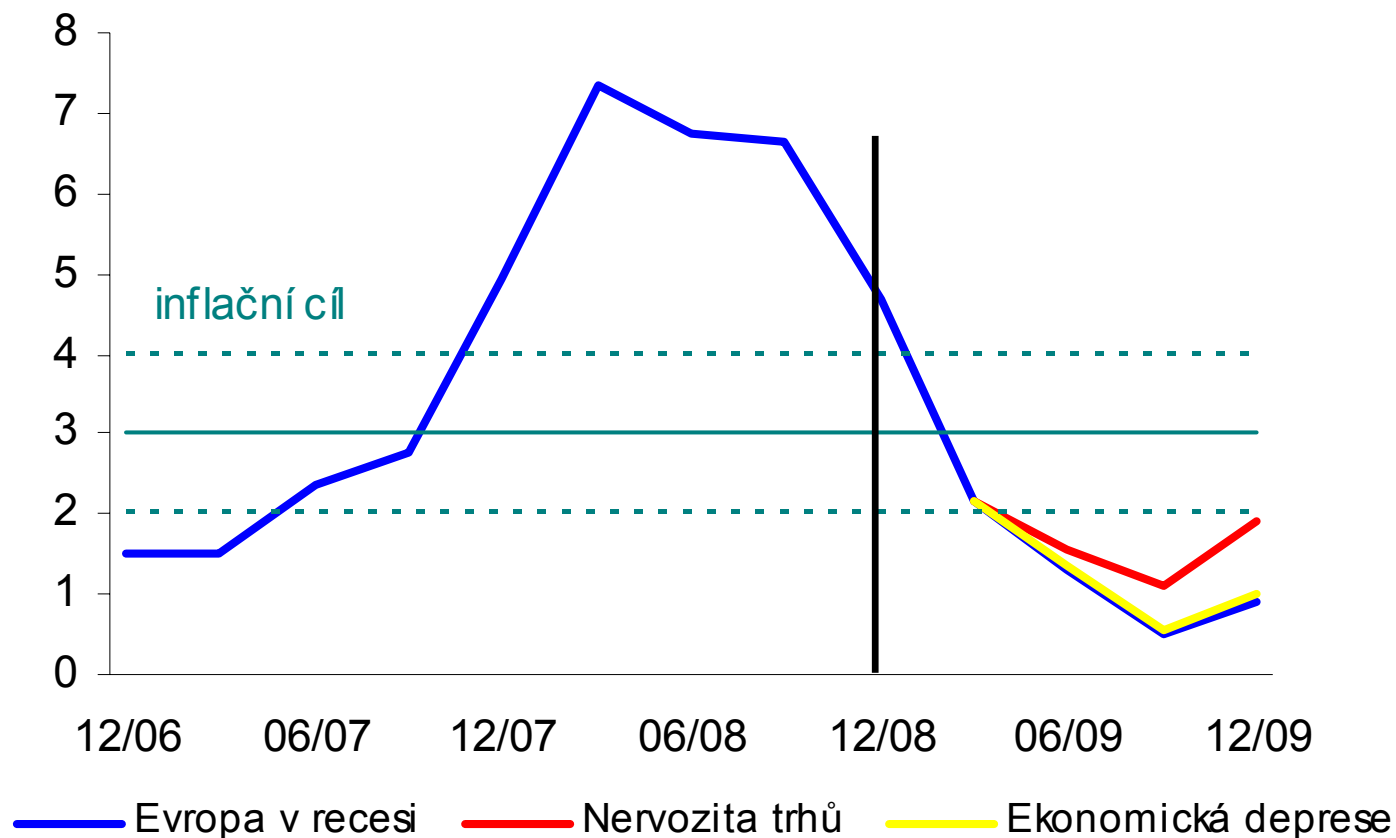
Scénář „Nervozita trhů“ je spojen se skokovým růstem úrokových sazeb

Alternativní scénáře: vývoj měnového kurzu

Scénář „Nervozita trhů“ předpokládá výrazné znehodnocení koruny

Alternativní scénáře: vývoj inflace

V žádném scénáři neklesne inflace pod nulu

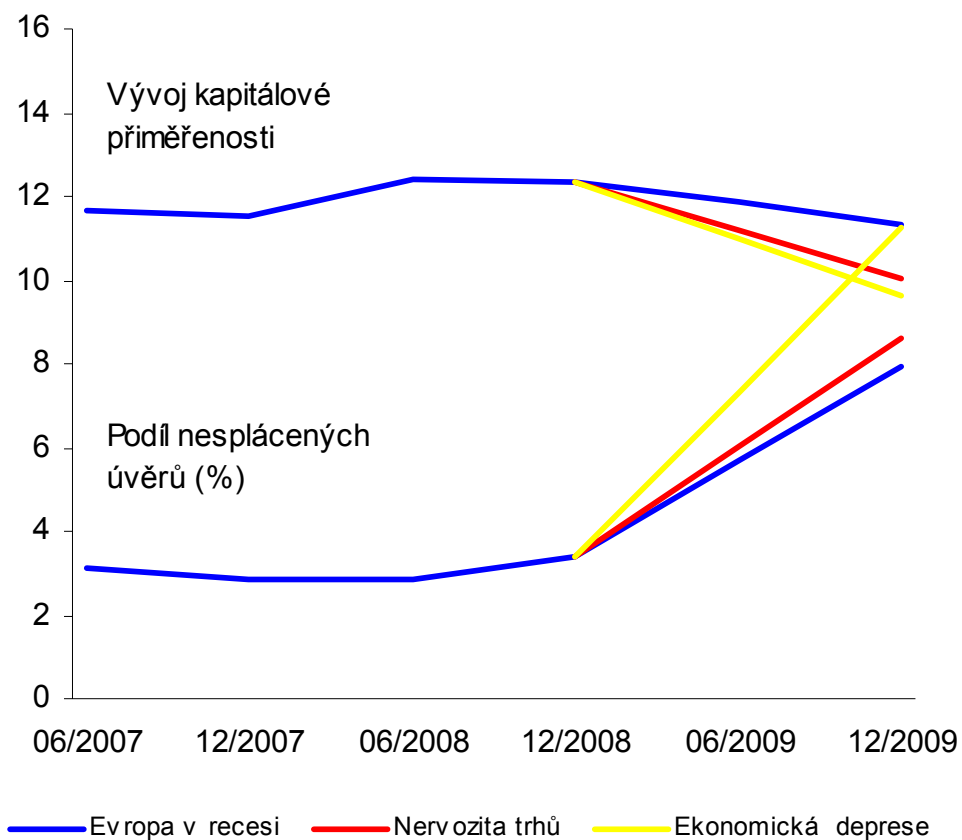
Typ scénáře a velikost šoku v testu

Typ scénáře	Evropa v recesi	Nervozita trhů	Ekonomická deprese
Změna úrokových sazeb CZK (v p.b.)	-1,86	0,32	-1,65
Změna úrokových sazeb EUR (v p.b.)	-2,92	-3,82	-3,63
Změna měn. kurzu CZK/EUR (- apreciacie, %)	4,86	13,58	9,57
Míra defaultu úvěrů domácnostem (v %)	5,43	6,35	7,85
Míra defaultu úvěrů podnikům (v %)	13,04	13,48	16,98
Růst úvěrů domácnostem (v %)	0,76	-0,68	-4,44
Růst úvěrů podnikům (v %)	-5,38	-6,74	-10,29
Čisté výnosy ve srovnání s průměrem 2007-2008 (v %)	90	80	70
Pramen: ČNB			
Pozn: Změny parametrů jsou rozdílem stavu mezi 4Q2008 a průměrnou hodnotou roku 2009.			

Výsledky zátěžových testů bank

Typ scénáře	Evropa v recesi	Nervozita trhů	Ekonomická deprese
Vývoj klíčových makroekonomických proměnných v roce 2009			
Reálný růst HDP (% , y-o-y)	-2,4	-3,9	-6,2
Míra inflace (% , y-o-y)	1,2	1,7	1,3
Úroková sazba 1Y PRIBOR (%)	2,4	4,6	2,6
Měnový kurz CZK/EUR	26,6	28,8	27,8
Kapitálová přiměřenost (CAR) ^{1/}	12,3	12,3	12,3
Celkový účinek šoků (p.b. CAR)	-3,2	-5,4	-5,0
Úrokový šok	1,3	0,0	1,2
Měnový šok	0,0	0,1	0,1
Úvěrový šok	-4,4	-5,4	-6,2
... domácnosti	-1,3	-1,5	-1,8
... nefinanční podniky	-3,0	-3,1	-3,9
Mezibankovní nákaza	-0,1	-0,1	-0,1
Alokace výnosů ^{2/}	2,2	3,1	2,4
CAR po testu	11,3	10,0	9,7
Kapitálová injekce (v mld. Kč) ^{3/}	8,0	15,7	15,5
Kapitálová injekce (% HDP) ^{3/}	0,2	0,4	0,4
Počet bank s CAR pod 8 %	4	8	4
Podíl bank s CAR pod 8 % ^{4/}	8,2	21,8	5,0
Počet bank s negativ. kapitálem	0	0	1
Podíl bank s negativ. kapitálem ^{5/}	0,0	0,0	5,2

Výsledky scénářů makrozátěžového testu bank

Všechny tři scénáře by vedly ke snížení kapitálové přiměřenosti a k růstu podílu nesplácených úvěrů

Výsledky zátěžových testů

- Bankovní sektor jako celek by odolal šokům ve všech třech alternativních scénářích
- V rámci jednotlivých scénářů se vyskytují banky, které by po testu nedosáhly regulatorního minima kapitálové přiměřenosti
- Případné požadavky na kapitálovou injekci:
  - ◆ „Evropa v recesi“: cca 8 mld Kč, tj. 0,2% HDP
  - ◆ „Nervozita trhů“: cca 15,7 mld Kč, tj. 0,4% HDP
  - ◆ „Ekonomická deprese“: cca 15,5 mld Kč, tj. 0,4% HDP

Ani nejdramatičtější scénář nesnese srovnání s kapitálovými injekcemi poskytnutými v mnoha vyspělých ekonomikách v nedávné době

Reakce bankovního dohledu a měnové politiky ČNB

Opatření pro podporu likvidity

- Zavedení dodávací facility (banky mají možnost čerpat od ČNB likviditu na 2 týdny nebo 3 měsíce) s cílem oživit peněžní trh – došlo k mírnému zlepšení
- Možnost použít vládní dluhopisy jako kolaterál při těchto operacích s cílem zvýšit likviditu
- Opatření HTM pro pojišťovny a penzijní fondy

Přijatá opatření zlepšila fungování finančního trhu; současné nástroje se jeví jako dostatečné a ve finančním sektoru neexistují signály likvidních potíží

Opatření ČNB: intenzivní monitoring

- Denní sběr informací (zavedeno jeden den po rozhodnutí):
  - ◆ Požadavky na hotovost (na jeden a dva dny dopředu)
  - ◆ Peněžní trh a trh s vládními dluhopisy (v reálném čase)
  - ◆ Finanční instituce (banky a ostatní důležité hráči) s jednodenním zpožděním: 1) likvidita, 2) expozice v rámci skupiny, 3) vklady, 4) limity, 5) výběry z fondů peněžního trhu
- Ad hoc získání informace o držení toxických aktiv (po CDOs, Islandu a pádu Lehman Brothers, atd.); informace ze všech částí finančních skupin (tj. banky, pojišťovny, investiční fondy, penzijní fondy) ve stejný okamžik daného dne
- Konzultace guvernéra a viceguvernéra s Bankovní asociací (týdenní nebo dvoutýdenní frekvence)

Od začátku krize ČNB disponuje pohotovými informacemi

Regulatorní poučení z krize

- Docílit efektivního konsolidovaného dohledu na úrovni každé země:
  - ◆ Ideálně v silné a nezávislé centrální bance (integrovaný dohled + pohotová informace o trzích)
  - ◆ Před případným sjednocením dohledu na evropské úrovni by mělo dojít ke konsolidaci dohledů na národní úrovni (dnes je v Evropě 80 dohledů); může trvat 3 – 5 let
- Konsolidace na nadnárodní úrovni by měla ponechat prostor pro regulatorní a dohledovou názorovou různorodost (i v případě zásadních problémů) v rámci identických principů

Schopnost financovat škody způsobené případným selháním dohledu musí být hlavním principem rozložení odpovědnosti (viz Island)

Pozice ČNB k de Larosièrově zprávě

- Zpráva je dobrým základem pro další diskusi o formování finanční regulace a dohledu v EU
- Četné návrhy a doporučení však: a) někdy překračují mandát skupiny b) nedefinují priority c) nepokrývají celý fin. sektor
- Některá klíčová doporučení postrádají podrobnější specifikaci, což ztěžuje posouzení jejich proveditelnosti:
  - ◆ Vytvoření European Systemic Risk Council – ČNB souhlasí za podmínky vyjasnění řady otázek (statut; zásahy z ECB; vztah k národním dohledům; apod.)
- Vytvoření European System of Financial Supervisors – ČNB nesouhlasí (národní dohledy vs nadnárodní; legislativa; LoLR)

Zpráva je užitečná, ale v plné podobě nepřijatelná

Měnová politika během krize

- Podobně jako jiné centrální banky, i ČNB několikrát snížila měnově-politické sazby: o 0,75 p.b. k 7.11.2008, o 0,50 p.b. k 18.12.2008, o 0,50 p.b. k 6.2.2009 a o 0,25 p.b. k 11.5.2009
- Vzhledem k rychlé depreciazi koruny v lednu a v únoru se prostor pro snižování sazeb dočasně omezil
- Důvody pro případné snížení sazeb:
  - ◆ Nízká rizika poptávkové inflace (pomalý růst mezd)
  - ◆ Případné prohloubení krize v zahraničí
  - ◆ Relativní stabilita kurzu
- Důvody proti snížení sazeb: růst cen surovin a zejména PH

**Další pohyb sazeb je obtížně předvídatelný;
snížení sazeb nelze vyloučit**

Komunikace ČNB

- Měnová politika v posledních měsících více než v minulosti využívala svoji komunikaci:
  - ◆ Slovní intervence:
    - ▶ Guvernér v červenci 2008 (při apreciační bublině)
    - ▶ Viceguvernér v únoru 2009 (při slabé koruně)
  - ◆ Při čelení kampani, během níž byla ČR zahraničními médii řazena po bok zemí s nesrovnatelně horšími ekonomickými fundamenty

Komunikace ČNB byla v posledních měsících účinným doplňkem standardních měnových nástrojů

Krize v ČR: shrnutí

- Vstupní branou krize do ekonomiky se stal export (prudký pokles zahraniční poptávky) a následně (exportně orientovaný) průmysl
- Hospodářský pokles v posledních měsících sice zřejmě již nezrychluje, ale i tak je mimořádně hluboký
- Situace u našich nejvýznamnějších obchodních partnerů (Německo, Slovensko) je horší než u nás $\Rightarrow$ může zpětně negativně ovlivnit náš budoucí vývoj
- Stimulační opatření přijatá v zahraničí pomáhají tlumit dopady na některá domácí odvětví; vliv šrotovného však bude časově omezený – po jeho zrušení obvykle následuje útlum (viz zkušenosti Francie z období 2/94-6/95 [E. Balladur] a 9/95-9/96 [A. Juppe])
- Výrazné zpomalení růstu (reálné) mzdy tlumí inflační rizika
- Vývoj na trhu práce se bude ještě zhoršovat (obvyklé zpoždění)

Silné a slabé stránky české ekonomiky?

Faktory obranyschopnosti:

- Mikroekonomická pružnost
- Vysoce konkurenční struktura
- Makroekonomické rovnováhy
- Zdravý finanční sektor
- Nízké vnější zadlužení
- Dlouhodobě nízká inflace a nízko ukotvená infl. oček.
- Poměrně nízké deficity veřejných financí
- Pružný měnový kurz

Rizika:

- Vysoký podíl čistých vývozů na HDP
- Vysoký podíl cyklicky citlivých oborů v ekonomice
- Nedostatečně pružný trh práce
- Politická situace (udržovací vláda)
- Selektivní politiky „podpory“

Česká ekonomika zatím krizi odolává lépe než mnohé jiné země

Děkuji za pozornost

Miroslav Singer
Česká národní banka
Na příkopě 28
115 03 Praha 1

Miroslav.Singer@cnb.cz
Tel: 224 412 008